

TURKU

Turun kaupunki • Kaupunkitutkimusohjelma

TUTKIMUSRAPORTTEJA 1/2017

Markku Norvasuo

Yhdyskuntasuunnittelun koulutustarveselvitys

Mitä tulevaisuuden yhdyskuntasuunnittelijan tulee osata?

Yhdyskuntasuunnittelun koulutustarveselvitys

Markku Norvasuo

Tästä on kyse

Tästä on kyse

- Yhdyskuntasuunnittelun koulutus on murroksessa. Syitä ovat erityisesti yliopistojen halu kehittää tutkintokoulutusta, yhdyskuntasuunnittelun tehtävien muuttuminen ja suunnittelujärjestelmän muutokset.
- Koulutustarveselvityksessä kysyttiin erityisesti käytännön suunnittelutyössä mukana olevien näkemyksiä osaamistarpeista, tulevista tehtävistä ja koulutuksesta.
- Työ perustuu 22 haastatteluun, joihin osallistui yhteensä 25 henkilöä. Pääosa haastatelluista työskenteli kaupungeissa ja kunnissa.
- Tässä raportissa käsitellään yhdyskuntasuunnittelun haasteita, suunnittelijoiden tehtäväkentän monimuotoisuutta, erilaisia osaamistarpeita ja lopuksi erilaisia oppimissisältöjä.
- Päättulos on, että suunnittelijalla tulisi olla oman erikoisalansa lisäksi riittävästi suunnittelun ja sen osa-alueiden yleistuntemusta, ja hänen tulisi kyetä tiimimuotoiseen työskentelyyn.

Alkusanat

Yhdyskuntasuunnittelun koulutustarveselvitys on tehty seitsemän kaupungin yhteisellä rahoituksella. Hankkeen rahoittajat ovat Espoo, Helsinki, Joensuu, Jyväskylä, Oulu, Tampere ja Turku. Selvitys tehtiin syksyllä 2016 Turun yliopiston Sosiaalitieteiden laitoksella. Selvityksen johtajana toimi tutkimusjohtaja Sampo Ruoppila ja tekijänä allekirjoittanut.

Kiitän lämpimästi kaikkia selvitykseen haastateltuja samoin kuin niitä, jotka muuten myötävaikuttivat haastattelujen toteutumiseen. Haastateltujen nimet on lueteltu liitteessä 2. Kiitän myös hankkeen ohjausryhmää, johon osallistuivat Sampo Ruoppila, yleiskaavapäällikkö Paula Paajanen Oulusta tilaajien edustajana sekä asiantuntijajäsenenä erikoistutkija Sari Puustinen. Kuntaliittoa kiitän tiedottamisavusta. Kaupungeille kuuluu tietysti kiitos hankkeen mahdollistaneesta rahoituksesta.

Toivon että selvityksestä on hyötyä yhdyskuntasuunnittelun koulutusta kehitettäessä.

Markku Norvasuo

Yhteenveto tuloksista	4
Johdanto	6
Yhdyskuntasuunnittelun haasteet	8
Kuntien maankäytön yleispiirteet	8
Keskustojen kehittäminen yhdistää kaupunkeja	9
Digitalisaatio muuttaa pelisääntöjä	10
Alueidenkäytön uudistus	10
Yhteenveto: koulutustarpeet	11
Kuntien monimuotoisuus ja yhdyskuntasuunnittelun työkenttä	13
Kaavatasot ja strateginen suunnittelu	13
Pienen kunnan erityispiirteet	14
Konsulttitoimistojen työkenttä	15
Kaikki ei ole kasvun suunnittelua – kutistuvat alueet	17
Yhteenveto: koulutustarpeet	18
Millaista osaamista kaivattiin	19
Monialaisuutta ja erikoistumista	19
Vuorovaikutus tehtäväkenttänä ja osaamisina	21
Suunnittelu on oma osaamisalueensa	22
Osaaminen ja työtehtäviin sijoittuminen	23
Työssä syntyy käytännön osaaminen	25
Täydennyskoulutuksen asema on vakaa	26
Näkemyksiä koulutusta koskevista esimerkeistä	26
Yhteenveto: koulutustarpeet	27
Yhdyskuntasuunnittelijan ammatillinen profiili	28
Koulutuksen sisältöjen pääpiirteittäinen jäsentäminen	28
Mihin suuntaan osaamistarpeet ovat kehittyneet?	30
Kaupunkitutkimuksen näkökulma	30
Millaista ammatillista identiteettiä tuleva koulutus edistää?	31
Lähteet	33
Liite 1. Selvityksen tekotapa	34
Liite 2. Luettelo haastatteluun osallistuneista henkilöistä	37
Liite 3: Haastatteluissa käytetyt esimerkkimateriaalit	38

Yhteenveto tuloksista

Selvityksen tausta, tavoite ja toteutustapa

Yhdyskuntasuunnittelun koulutustarveselvityksen tavoitteena on ollut tuottaa suunnittelijoiden osaamistarpeista kokonaiskäsitys, jota voidaan käyttää alan koulutuksen suunnittelussa. Selvitys perustuu kunta- ja konsulttiktien toimijoiden haastatteluihin syksyllä 2016. Selvityksen rahoitti seitsemän kaupunkia: Espoo, Helsinki, Joensuu, Jyväskylä, Oulu, Tampere ja Turku. Niiden lisäksi tutkimuksessa olivat mukana Inkoo, Lempäälä ja Nurmijärvi, Etelä-Savon maakuntaliitto, Tampereen seudun kuntayhtymä sekä konsulttitoimistot FCG, Ramboll ja WSP. Yhteensä haastatteluja tehtiin 22 kappaletta ja niihin osallistui 25 henkeä.

Tulevaisuuden haasteet ja tehtäväkenttä

Kaupunkien kasvu on johtanut erityisesti keskustojen kehittämiseen ja olemassa olevien alueiden täydennysrakentamiseen. Kasvulle luodaan tilaa mm. strategisilla liikennehankkeilla. Kaupunkitilaa ja liikennettä suunnitellaan entistä kiinteämmin kokonaisuutena. Kasvun suunnittelua tarvitaan myös monissa kehysalueen kunnissa, joissa suunnittelijan työkenttä on usein monialainen. Toisaalta kasvuvyöhykkeiden ulkopuolisten, supistuvien alueiden suunnittelu on myös erityinen haasteensa.

Konsulttitoimistot työllistävät merkittävän osan suunnittelijoista. Tehtävät ovat monipuolisia, ja mm. erikoisosaamista vaativia selvityksiä tehdään paljon. Tulevaisuudessa selvitysten määrä voi vähentyä. Konsulttien työn ei kuitenkaan arveltu kokonaisuutena vähenevän.

Digitalisaatio vaikuttaa tulevaisuudessa yhä enemmän suunnitteluprosessiin sekä kunnissa että konsulttitoimistoissa. Alueidenkäytön uudistuksen tulevat vaikutukset koettiin toistaiseksi epäselviksi erityisesti maakuntauudistuksen osalta. Maankäyttö- ja rakennuslain sekä ELY-keskusten roolin muuttaminen sisältää kuntien näkökulmasta sekä epävarmuuksia että myönteisiäkin seikkoja.

Tunnistetut osaamistarpeet

Haastattelujen perusteella yhdyskuntasuunnittelijalla tulisi olla erikoistumisen lisäksi yleissivistävää tietoa ja monialaista osaamista. Niitä tarvitaan, koska suunnittelu on tiimityötä, jossa on yhdistettävä eri näkökulmia, ja koska suunnitteluongelmat ovat monimutkaisia. Koulutus luo pohjan myös työn kautta oppimiselle.

Vuorovaikutustaitoja pidettiin tärkeinä. Tämä aihepiiri kattoi mm. erilaisten yleisötilaisuuksien järjestämisen, asukastyöpajat, asukaskyselyt, epävirallisten kaupunginosasuunnitelmien käsittelyn ja suunnitelmien esittelyn. Kohderyhmät voivat olla moninaisia, asukkaista ja paikallisista intressiryhmistä aina politiikkaan, elinkeinoelämään ja hallinnon eri tasoille.

Suunnittelu katsottiin itsenäiseksi osaamisalueeksi, jonka hallintaa edistivät tietynlaiset, mm. arkkitehtikoulutukselle ominaiset harjoitustyöt. Pidettiin tärkeänä myös tiimityöhön totuttautumista eri alojen opiskelijoiden yhteisten suunnitteluprojektien avulla. Suunnittelun asemesta on kuitenkin mahdollista keskittyä myös selvitysluonteisiin tai erityisasiantuntijuutta vaativiin tehtäviin.

Tärkeiksi katsottuja aihepiirejä olivat edelleen:

- Talouskysymykset, joihin katsottiin sisältyvän mm. kaupunki-, yhdyskunta- ja kiinteistötalous.
- Lainsäädäntö. Vaikka lait muuttuvatkin, on tärkeää ymmärtää, miten niitä sovelletaan. Tarvetta on myös pienissä kunnissa, joissa ei ole käytettävissä erityisasiantuntemusta suurempien kaupunkien tapaan.
- Kiinteistöosaaminen, joka on tarpeen erityisesti pienissä kunnissa. Aihepiiri liittyy myös lainsäädäntöön ja paikkatietoon.
- Tietotekninen osaaminen, josta käytettiin myös sanoja digiosaaminen ja digitalisaatio, ja joka liittyi paikkatietoon, visualisointiin, lisättyyn todellisuuteen, tietomalleihin, avoimeen dataan ja eri sovellusten välisiin rajapintoihin.

Oppimissisältöjen ryhmittely

Selvityksen perusteella oppimissisällöt voidaan jäsentää oheisen kuvan mukaisesti. Ytimenä on erikoistunut osaaminen, joka riippuu opintojen alasta. Sen osana voivat olla suunnittelutaidot. Samaan ytimeen kuuluvat tieteeseen nojaavat syventävät opinnot, joihin voi sisältyä myös alaa koskeva yleistieto. Erillisiksi aihealueiksi on rajattu monialainen osaaminen (poikkialaiset opinnot), digiosaaminen, tiimityössä tärkeät yhteistyövalmiudet ja muu vuorovaikutusosaaminen. Myös työssä oppiminen ja erikoistuminen on merkitty omaksi alueekseen, jota täydennyskoulutus voi osaltaan tukea.

Selvityksen perusteella muodostettu osaamisalueiden jaottelu. Se kuvaa tärkeiksi tunnistettuja osaamisia, joiden varaan yhdyskuntasuunnittelijan ammatilliset valmiudet voisivat rakentua. Sellaisenaan jaottelu ei kuitenkaan pyri kuvaamaan mitään konkreettista opintokokonaisuutta.

Johdanto

Yhdyskuntasuunnittelun koulutus on viime aikoina ollut melkoisessa muutostilassa. Ensinnäkin koulutusta antavat instituutiot ovat alkaneet kehittää suunnittelualueen opetusta. On ryhdytty rakentamaan uudenlaisia koulutusyhdistelmiä ja samalla yhteistyötä eri tahojen välillä. Taustalla ovat mm. pyrkimykset eriyttää kandidaatin- ja maisterintutkinnot toisistaan, halu kansainvälistyä, ulkomailta saadut vaikutteet ja ulkomaisten opiskelijoiden houkuttelu suomalaisiin yliopistoihin. Niukkenevien resurssien tilanteessa instituutioilla on myös tarve muokata profiiliaan kilpailukykyisemmäksi ja poistaa päällekkäisyyksiä. Monet muutokset ovat luultavasti järkeviä ja perustuvat tunnistettuihin tarpeisiin. Vaarana on kuitenkin, että eri tahot optimoivat omaa suorituskyykyään toisistaan riippumatta, eikä koulutuksen työ- jaosta tule tasapainoista.

Esimerkiksi tutkimus- ja innovaatiopoliittisessa linjauksessa 2015–2020 (*Uudistuva Suomi* 2014, 13–16) korostetaan tulevaisuuden osaamista ja julkisen tutkimusjärjestelmän uudistamista. Osana näitä pyrkimyksiä on korkeakoulujärjestelmän rakenteiden ja sisältöjen kehittäminen. Tähän pyritään mm. profiloitumisilla ja kansallisten päällekkäisyyden poistamisella. Linjauksessa tulevat myös esiin paineet ulkomaisten opiskelijoiden houkuttelemiseen, tieteelliseen vaikuttamiseen ja kansainvälisen julkaisutoimintaan.

Myös suunnittelijoiden työkenttä on muutostilassa. Yhdyskuntasuunnittelun painopisteet ovat muuttuneet viime vuosina. Yhtenä syynä on kiihtynyt kaupungistuminen ja kasvukeskuksiin kohdistuva muuttopaine, joka on siirtänyt painopistettä keskustojen kehittämiseen, kantakaupunkien laajentamiseen ja uusiin suhteellisen tiiviisiin asuinalueisiin, etenkin kehittämällä entisiä teollisuuden ja logistiikan alueita asumiseen. Samanaikaisesti on lähdetty voimallisesti muuttamaan suunnittelun reunaehdot. Alueidenkäytön uudistuksessa muutetaan samanaikaisesti maankäyttö- ja rakennuslakia sekä organisaatioiden vastuita ja rakenteita. Tämän vielä keskeneräisen uudistuksen lopullinen sisältö ja vaikutukset selviävät vasta ajan kuluessa.

Yhdyskuntasuunnittelun koulutustarveselvityksen lähtökohtana on ajatus siitä, että yhdyskuntasuunnittelun nykyiset tarpeet ja muutospaineet tunnetaan luultavasti varsin hyvin siellä missä suunnittelua käytännössä toteutetaan eli erityisesti kunnissa, seutu- ja maakuntatasolla ja konsulttiyrityksissä. Näiden tahojen näkemyksillä on siten arvoa koulutusta ja oppimissisältöjä kehitettäessä. Yhdyskuntasuunnittelusta on viime vuosina ilmestynyt useita kiinnostavia tutkimusraportteja, mutta niiden pääpaino on ollut muissa kysymyksissä kuin koulutuksessa. Niinpä tämän selvityksen tavoitteena on ollut koota yhteen erityisesti kuntakentän näkemykset yhdyskuntasuunnittelijoiden osaamisen ja ammattitaidon kehittämistarpeista ja lähitulevaisuuden suunnitteluhaasteista.

Selvitys toteutettiin kaupunkien yhteisrahoituksella. Yhteyttä otettiin noin 15 kaupunkiin, joista seitsemästä saatiin myöntävä vastaus. Nämä kaupungit ovat Espoo, Helsinki, Joensuu, Jyväskylä, Oulu, Tampere ja Turku. Rahoituksen varmistuttua tutkimukseen otettiin mukaan myös muita, rahoitukseen osallistumattomia tahoja tasapainoisen tutkimusasetelman luomiseksi. Selvityksessä on pyritty tarkastelemaan eri kokoisten ja toisistaan poikkeavien kuntien tarpeita ja yhdyskuntasuunnittelijan työnkuvia sekä konsulttipalvelujen roolia kuntien omien resurssien rinnalla. Ensisijainen aineisto koottiin 22 teemahaastattelulla, joita tehtiin rahoitukseen osallistuviin kaupunkeihin kuhunkin kaksi. Muihin organisaatioihin tehtiin kuhunkin yksi haastattelu: kolme pienempiin kuntiin, kaksi maakunta- ja kuntayhtymä- tasolle sekä kolme konsulttitoimistoihin. Selvityksen tekotapaa on yksityiskohtaisemmin kuvattu liitteissä.

Selvityksen ensisijainen tavoite on edistää koulutuksen suunnittelua ja kehittämistä, mutta toiveena on, että se auttaa kuntia myös näkemään aiempaa selvemmin yhdyskuntasuunnittelun monitahoisuuden. Tosin jo nyt kaupunkien välinen yhteistyö ja vertaisoppiminen on merkittävää, ja esimerkiksi Kuntaliitto toimii aktiivisesti tiedon välittäjänä. Osansa on myös yhdyskuntasuunnittelun järjestökentällä kuntien ja yhdyskuntasuunnittelijoiden verkottajana.

Selvityksessä ei oteta kantaa koulutuksen järjestämiseen organisaatiotasolla eikä esitetä täsmällisiä koulutusta kos-

kevia linjauksia. Sen sijaan selvitys tuo esiin tiettyjä aihealueita, jotka osoittautuivat käytännön suunnittelutyössä tärkeiksi. Voidaan olettaa, että osa esille tulleista kysymyksistä voitaisiin ratkaista nopeastikin melko yksinkertaisilla valinnoilla. Toisessa ääripäässä ovat korkeakoulutusta koskevat pitkän aikavälin ratkaisut, joiden toteuttaminen liittyy korkeakoulujen työnjakoon.

Selvityksessä viitataan kohderyhmään ensisijaisesti sanalla *yhdyskuntasuunnittelija*, joka on tarkoitettu laajemmaksi kuin *kaavoittaja* tai *kaavan laatija*. Maankäyttö- ja rakennuslaissa käytetään jälkimmäistä nimitystä henkilöstä, jolla on pätevyys kaavan laatimiseen. Kaavan laatijoiden rekisteri otettiin käyttöön vuonna 2000.¹ Sen sijaan kaavoittajalle ei ole muodollista määritelmää; sana tarkoittaa lähinnä henkilöä, joka kuntaorganisaatiossa vastaa kaavoituksesta. Sari Puustinen käytti kaavoitusprofессиota käsitellessä väitöskirjassaan sanaa kaavoittaja, mutta viittasi sillä käytännössä kaavan laatijaan. Puustisen tutkimuksessa pohdittiin kaavoittajaprofession valtuutusta pelkkää muodollista pätevyyttä laajempaan kysymyksenä. (Puustinen 2006, 22, 123–124, 161–162.) Näistä syistä tässä selvityksessä käytetään sanaa yhdyskuntasuunnittelija melko väljässä merkityksessä henkilöstä, joka työskentelee asiantuntijana yhdyskuntasuunnittelutehtävien parissa, tyypillisesti kaavoituksessa tai siihen läheisesti liittyvissä tehtävissä, esimerkiksi tekemällä ideasuunnitelma, rakennemallityötä tai kaavoituksen edellyttämiä selvityksiä. Tältä kannalta yhdyskuntasuunnittelijan rooli ei ole sidottu koulutustaustaan. Selvityksessä on kuitenkin pohdittu eri alojen nykyisten tutkintosisältöjen keskinäistä suhdetta. Myös haastateltuihin pyrittiin saamaan eri koulutustaustojen edustajia riittävän kattavasti. Liitteessä 1 on tarkemmin käsitelty tätä kysymystä.

Yhdyskuntasuunnittelijoiden koulutustaustat

Yhdyskuntien ja maankäytön suunnittelun koulutusta toteutetaan nykyisin monelta pohjalta. Ylemmän asteen korkeakoulututkinnoissa arkkitehteilla ja maanmittausinsinööreillä on vahva edustus kunnissa. Muita korkeakoulupohjia ovat mm. liikennesuunnittelu, suunnittelu-maantiede ja yhteiskuntatieteet. Yhdyskuntasuunnittelijoiksi tullaan myös esimerkiksi AMK-tutkintojen, käytännön suunnittelukokemuksen ja täydennyskoulutuksen pohjalta.

Sari Puustinen tarkasteli tutkimuksessaan kaavoittajien koulutustaustoja 1990-luvun lopulla. Pääosa oli arkkitehteja (50–60 %) tai maanmittauksen diplomi-insinöörejä (n. 30 %), loput maantieteilijöitä, keskiasteen koulutuksen saaneita rakennusinsinöörejä ja rakennusarkkitehteja ja yhdyskuntatieteilijöitä. Puustisen kokoaman arvion perusteella Suomessa työskenteli 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopulla noin 800 henkilöä kaavoittajaprofession piirissä, joista noin 600 kunnissa ja kaupungeissa. Muiden kuin arkkitehtien suhteellinen osuus alkoi kasvaa jo 1950-luvulla ja korostui erityisesti vuosina 1965–1975. (Puustinen 2006, 124–125, 154.)

Tuorempi arvio on peräisin nk. voimavaraselvityksestä vuodelta 2013. Selvitys perustui kolmeen kyselyyn, jotka suunnattiin ELY-keskuksille, maakuntien liitoille ja kunnille. Kuntakyselyyn vastanneiden kuntien kaavoitushenkilöstössä korostui arkkitehtien osuus (37 %). Yksittäisistä koulutustaustoista seuraavaksi eniten oli AMK-insinöörejä (14 %). Muut ryhmät olivat tasaisemmin pienillä osuuksilla edustettuina, ja 25 %:n taustaa ei eritelty. Suurimmissa, yli 100 000 asukkaan kunnissa arkkitehtien keskimääräinen osuus oli peräti 51 %. (Puustinen et al. 2013, 28.) Näiden kahden lähteen luvut eivät ole suoraan vertailukelpoisia mutta antavat yleiskuvan tilanteesta.

¹ Ks. <http://fise.fi/patevyysspalvelu/hae-patevyytta/suunnittelijat/kaavan-laatija/>

Yhdyskuntasuunnittelun haasteet

Kuntien maankäytön yleispiirteet

Haastattelut aloitettiin keskustelemalla yhdyskuntasuunnittelun ajankohtaisista ja tulevista haasteista. Ne on koottu tiivistetysti oheiseen taulukkoon 1. Taulukko kattaa vain kunnat, ja siitä on jätetty pois se, mitä kuntayhtymä- ja maakuntatasolla ja konsulttien taholta tuotiin esiin. Kuvaukset eivät välttämättä vastaa kuntien mahdollisesti julkistamia maankäytön linjauksia, koska keskustelujen pääpaino oli koulutustarpeissa. Tarkemmin haasteita ja myös seututason kysymyksiä on käsitelty myöhemmässä tekstissä, mutta tällöin kuntayhteydet on häivytetty.

Taulukko 1. Maankäytön suunnittelun lähitulevaisuuden yleistavoitteet 10 selvityksen kattamassa kaupungissa ja kunnassa. Tiivistetty haastatteluiden pohjalta, ja lisäksi haastatellut saivat halutessaan tarkentaa kuvauksia.

Kaupunki / kunta	Tehtävät, haasteet
Helsinki	Helsinki tiivistää maankäyttöä ja edistää täydennysrakentamista uuden yleiskaavan avulla. Keskeinen tavoite on muuttaa sisääntuloväyliä kaupunkibulevardeiksi, joiden varrelle kantakaupunki laajenee. Esikaupungeissa kehitetään asemanseutuja ja esikaupunkikeskuksia. Liikennejärjestelmän ja kaupunkiympäristön yhteensovittamiseen kiinnitetään huomiota.
Espoo	Espoon merkittävin kehitys kohdistuu metron käyttöönoton myötä Länsiväylän kehityskäytävään, jonka varrelle väestönlisäys kohdistetaan. Toinen tavoite on täydennysrakentaa palveluiltaan itsenäisiä kaupunkikeskuksia, jolloin siirrytään pientalovaltaisuudesta kohti kerrostalovaltaisuutta. Myös pohjoisessa pyritään tukeutumaan raideliikenteeseen, yhtenä kehityskohteena Kera. Yleiskaavoitus pyritään pitämään ajantasaisena.
Tampere	Tampere tukeutuu maankäytössä vahvasti kehittyviin joukkoliikennepalveluihin, mm. raitiotiehen. Taajama-alueen täydennysrakentaminen sekä keskustojen kehittäminen yhdessä palvelujen kehittämisen kanssa tarjoaa asumisen vaihtoehtoja myös lapsiperheille. Tiivistävässä rakenteessa kasvava ajoneuvoliikenne pyritään järjestämään tehokkaasti mm. laajentamalla keskustan maanlaisia pysäköintilaitoksia. Ajantasaisella yleiskaavalla pyritään ennakoimaan yhdyskuntarakenteessa tapahtuvaa muutosta.
Oulu	Oulussa tavoitteena on yhdyskuntarakenteen tiivistäminen ja täydennysrakentaminen erityisesti keskuksissa. Kaavoituksella pyritään myös varaamaan mahdollisuus kaupunkiraitiotien tekemiseen. Muita ajankohtaisia asioita ovat mm. ratapihjärjestelyt ja ratapihojen uudet maankäytön mahdollisuudet sekä kuntaliitosalueen kylien suunnittelu. Oulussa koko kaupungin alueelle on hyväksytty yleiskaava keväällä 2016.
Turku	Turussa edistetään kaupungin kasvua sisäänpäin. Keskustaa kehitetään ja uusia kerrostaloalueita kaavoitetaan keskustaa ympäröivälle kaupunkiuudistuksen vyöhykkeelle. Maankäyttöä tehostetaan korkean palvelutason joukkoliikennevyöhykkeillä, jolla tuetaan valittavaa joukkoliikennetarkaisua (raitiotie, superbussit, runkobussit). Matkakeskusta suunnitellaan osana Tunnin juna -hanketta. Parannetaan reagoitua elinkeinoelämän nopeisiin muutoksiin, jollainen myös Meyerin menestyminen on ollut myönteisessä mielessä. Kehitetään yleiskaavoitusta ja edetään kohti laajempia kaavoituskokonaisuuksia.
Jyväskylä	Jyväskylässä pyritään vahvistamaan kaupungin alueellista asemaa ja strategista maankäyttöä. Uusi yleiskaava on saanut lainvoiman vuoden 2016 lopussa ja sen tavoitteena on ohjata täydennysrakentamista jo rakennetuille alueille keskuksiin ja hyvien joukkoliikennedyhteyksien varalle. Asuinrakentamista suunnataan erityisesti neljään kaupunkikehitysalustaan keskustaan, Kankaalle, Hippokselle ja Kukkulaan. Myös ydinkeskustaa ympäröivää kehämäistä virkistysalueiden verkostoa Kehä Vihreää kehitetään.
Joensuu	Joensuun kaupunkimaista ydintä laajennetaan Pielisjoen itäpuolelle hyväksytyyn Symmetrisen kaupungin vision mukaan. Ruutukaavakeskustan täydennysrakentamiseen ja liikenteen harmonisointiin tähtäävä osayleiskaava tukee samaa tavoitetta. Täydennysrakentamiseen haetaan uusia keinoja valmistumassa olevan täydennysrakentamissuunnitelman myötä. Kaupunkia kasvatetaan sisään päin ja pyöräilyn ja joukkoliikenteen pääreittien suuntaan.
Nurmijärvi	Nurmijärven haasteena on monikeskuksinen kuntarakenne, jossa kolmea taajama-alueita kehitetään samanaikaisesti. Taajamien nykyistä rakennetta täydennetään yleis- ja asemakaavoituksella sekä ohjaamalla pääosa uudisrakentamisesta taajamiin. Maaseutualueen ilme halutaan säilyttää ohjaamalla sinne kohdistuva rakentamispaine mitoittavilla osayleiskaavoilla kyläkeskuksiin. Joukkoliikennettä kehitetään erityisesti työmatkaliikenteen tarpeisiin.
Lempäälä	Lempäälää kehitetään strategisen yleiskaavan pohjalta täydennysrakentamalla. Pientalot eivät pysty vastaamaan kasvutavoitteisiin, joten suositetaan kerrostalorakentamista. Myös hyvän rautatieyhteyden varassa olevan keskustan rakennetta kehitetään kaupunkimaisemmaksi. Maaseudun kyliin laaditaan yleiskaavoja.
Inkoo	Inkooon tulee sekä mannerosaan että saaristoon uudet mitoittavat yleiskaavat. Keskusta-alueelle tulee jonkin verran lisärakentamista. Lisäksi halutaan edistää teollisuus- ja työpaikkatoimintojen sijoittumista ja mm. ekologista asumista, vanhastaan on paljon maaseutuelinkeinoja. Maaseutualueilla haasteena on hajarakentamisen välttäminen, kun maanomistajia kohdellaan tasapuolisesti.

Keskustojen kehittäminen yhdistää kaupunkeja

Kaikki suuremmat kaupungit olivat kasvavia ja pyrkivät kehittämään ensisijaisesti keskusta-alueitaan tiivistämällä ja täydennysrakentamalla.² Helsingissä, Espoossa ja Tampereella kasvu nojautui raideliikenteen kehittämiseen (haastatteluaikana Tampereen raitiotie päätös oli vielä auki). Myös Turussa ja Oulussa pohdittiin raideliikennettä. Ylipäänsä keskustamainen rakentaminen edellyttää kaupunkitilan ja liikennemuotojen keskinäisen suhteen tarkastelua. Lisäksi vanhojen alueiden täydennysrakentaminen tuo omat haasteensa, esimerkiksi teollisuuden, satamatoimintojen ja liikenteen saastuttamat brownfield-alueet (usein näitä kutsutaan myös vaihtuvien maankäyttöjen alueiksi). Ne mainittiin etenkin Turussa, Tampereella ja Joensuussa, mutta asia on tuttu muuallakin.

Kehitettävän alueen rajausta vaihtelee jonkin verran kaupungeittain. Monissa kaupungeissa sillä viitataan lähinnä vanhaan ruutukaava-alueeseen. Esimerkiksi Tampere lukee tiivistettäväksi myös sen ulkopuolista taajamavyöhykettä viherkäytävineen, jolloin vastakohtana on ympäröivä harvemmin asuttu maaseutu. Espoo on historiansa vuoksi omanlaisensa, usean keskuksen varaan rakentuva, jolloin myös sen kaupunkitila on erilainen. Näin ollen tiivistäminen ei kohdistu yhtenäiseen vyöhykkeeseen.

Keskuskaupunkien ympäristöä tarkasteltiin ottamalla mukaan kolme pienempää kuntaa. Näistä Lempäälä on rautatien välityksellä kiinteästi Tampereen kyljessä, Nurmijärvi tärkeä työssäkäynnin lähtöalue hyvien tie- ja julkisten yhteyksien päässä Helsingistä, ja Inkoo puolestaan pieni enemmistöltään ruotsinkielinen rannikkokunta Helsingin seudulla. Pääosin maaseutumaisista Inkoota lukuun ottamatta myös näissä kunnissa suositaan kerrostalomaista rakentamista, Lempäälässä ehkä selvimmin. Vain mainittujen kolmen kunnan tarkastelu ei anna kattavaa kuvaa keskuskaupunkia ympäröivien vyöhykkeiden monimuotoisuudesta. Sisemmästä ja ulommasta kaupunkialueesta ja kehysalueesta koostuvan vyöhykkeen olemusta kuvastaa esimerkiksi konsulttitoimiston edustajan toteamus laajan alueen rakennemallityöstä, ”joka piti sisällään isoa kaupunkia, pientä kaupunkia, lievealueita, kaupunkiseudun pieniä kuntia, maaseutumaisia kaupunkeja, maaseutumaisia maalaiskuntia, niin kyllähän se kirjo siitä miten erilaisia ne tarpeet ja näkemykset ja asenteetkin erilaisissa kaupunkiseudun osissa on ... ja kuitenkin ollaan kokonaisuudessa kaikki omalla roolillamme mukana, se oli kyllä hyvin jännittävä prosessi siinä mielessä.”

Keskusta-alueiden kehittäminen ja kaupunkitilaan kohdistuvat odotukset ovat aiheuttaneet sen, että kaupunkitilan ja liikenteen suunnittelu halutaan nyt liittää kiinteästi toisiinsa. Tämä ilmenee ensinnäkin strategisina liikennehankkeina, joiden avulla luodaan tilaa kaupungin kasvulle ja suunnataan yhdyskuntarakennetta liikennekäytävien ja asemanseutujen varrelle. Raideliikenteellä on tässä suuri merkitys, vaikka liikennehankkeiden toteutuminen voikin aiheuttaa epävarmuutta. Inkoossa odotettiin Länsimetron jatkamista, koska näin vaihtoyhteydet Helsingin suuntaan paranisivat.

Toiseksi katutilaa ja liikkumistapojen (autoliikenne, julkinen liikenne, pyöräily ja kävely) toimivuutta suunnitellaan kokonaisuutena, niin että kumpikaan ei ole itseisarvoinen. Tämä edellyttää myös liikennesuunnittelun ja kaavoituksen toiminnallista yhteyttä. Ajateltaessa liikennejärjestelmiin investoimista on esimerkiksi otettava huomioon kerrannaisvaikutukset investointeihin yhdyskuntarakenteessa.

Sari Puustisen aiemman tutkimuksen (2006, 256) haastatteluissa korostuivat uutena projektityyppinä satama- ja teollisuusalueiden muuttaminen muuhun käyttöön. Tällainen vaihtuviin maankäyttöihin pohjautuva ja erityisesti nk. brownfield-alueiden kehittäminen tuli nyt esille tavanomaisena hanketyyppinä. Leimallista haastateltujen näkemyksille oli huomion kiinnittyminen keskustoihin aiempaa laaja-alaisemmin. Brownfield-hankkeet ovat vain yksi osa laajempaa tiivistämisen ja täydentämisen kirjoa.

² Tiivistäminen ja täydennysrakentaminen voidaan erottaa käsitteinä toisistaan niin, että tiivistäminen voi merkitä myös esimerkiksi aiemman rakennuskannan purkamista.

Digitalisaatio muuttaa pelisääntöjä

Haastatellut olivat hyvin tietoisia siitä, että nk. digitalisaation³ eteneminen tarkoittaa uusien välineiden lisäksi työtapojen ja prosessien uudistamista. Tämä merkitsisi myös suunnittelun eri osa-alueiden ja prosessien kiinteämpää liittämistä toisiinsa. Moni haastateltu näki digitalisaatiossa mahdollisuuksia, mutta muutama esitti myös huolen kehityksen mukana pysymisestä. Joissakin kaupungissa katsottiin, että toiminta oli jo vanhastaan oikeasuuntaista ja esimerkiksi asiakirjanhallinta ajan tasalla. Konsulttitoimistojen näkökulmasta oli merkittävää, miten digitalisaatio vaikuttaa asiakkaiden prosesseihin. myös yhden kaupungin edustaja korosti mahdollisuutta parantaa kuntalaisten palveluja. Teknologian avaamat mahdollisuudet herättivät myös kysymyksen siitä, miten koulutus vastaa uusiin tarpeisiin.

Tietomallilla tarkoitetaan suunnittelukohteen geometriatiedon sekä muun tarpeellisen kohdetta ja sen toteuttamista koskevan tiedon yhdistämistä samaan digitaaliseen malliin. Tietomalleista keskusteltiin monissa haastatteluissa. Moni kuntasektorilla katsoi, että ajan mittaan suunnittelua tehdään ajantasaisen 3D-pohjaisen mallin avulla. Paikkatieto on monien sovellusten perustana, mutta haastateltujen mukaan kaupungeissa sen hyödyt saattavat aluksi näkyä liikenteen ja infrastruktuurin suunnittelussa ja kaavoituksessa vasta tulevaisuudessa. Kiinnostavia mahdollisuuksia nähtiin mm. täydennysrakentamisen potentiaalien arvioinnissa ja alueiden arvottamisessa. Myös konsulttitoimistojen edustajat kommentoivat asiaa. Heistä yhden mukaan eri alojen suunnittelijoilla on tyypillisesti käytössä juuri tiettyyn tarkoitukseen, kuten tiesuunnitteluun, asemakaavoitukseen ja visualisointiin soveltuvat välineet, jotka kommunikoivat huonosti keskenään. Hän näki suuria mahdollisuuksia 3D-mallien ja 3D-kiinteistöjärjestelmän käytössä ja työtapojen uudistamisessa. Tavoitteena on päästä eroon järjestelmien erillisyydestä ja parantaa tiimityön edellytyksiä. Toinen haastateltu katsoi tuotemallipohjaisen 3D-suunnittelun haastavaksi ja laajaksi tehtäväksi, vaikka hänenkin mielestään kehitys johtaa sen käyttöön. Kaupungin edustaja puolestaan totesi konsulteilla olevan paljon järjestelmätarjontaa, mutta piti vaikeana tehtävänä päättää, miten tilaajan kannattaisi edetä asiassa. Joihinkin kaupunkeihin oli jo hankittu nk. kaupunkimalli, mutta sen hyödyntäminen saattoi olla toistaiseksi vähäistä.

Alueidenkäytön uudistus

Alueidenkäytön uudistuksella tarkoitetaan tässä kokonaisuutta, joka sisältää muutoksia maankäyttö- ja rakennuslakiin sekä suunnitellun maakuntauudistuksen. Muutoksilla on vaikutusta mm. elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten rooliin, vähittäiskaupan ohjaukseen ja hajarakentamisen säätelyyn. Muutokset pohjautuvat mm. hallituksen tavoitteisiin edistää markkinoiden toimivuutta. Maankäyttö- ja rakennuslakiin suunniteltujen muutosten yhtenä tarkoituksena on kaavoituksen ja rakentamisen lupien sujuvoittaminen. Tarkoitus on edelleen rajata ELY-keskusten valitusoikeutta ja muuttaa niiden rooli on konsultoivaksi. Vähittäiskaupan ohjausta pyritään keventämään mm. sallimalla suuremmat yksikkökoot keskustatoimintojen alueella. Näiden muutosten lisäksi vireillä olevan maakuntauudistuksen tavoitteena on lakkauttaa maakuntien liitot ja ELY-keskukset, jolloin liittojen tehtävät siirtyisivät perustettaviin maakuntiin ja ELY-keskusten osaksi maakuntiin, osaksi valtiolle. (Normo 6.10.2016.)

Haastatteluissa tiedusteltiin näkemyksiä näiden vireillä olevien uudistusten vaikutuksista. Täsmällisiä kysymyksiä ei esitetty, vaan haastatellut saivat esittää vapaasti omat käsityksensä. Haastatteluissa ei pyydetty ottamaan periaatteellista kantaa muutosten toivottavuuteen, vaan pohtimaan muutosten vaikutuksia. Seuraavassa on eroteltu kappaleittain suunnittelun yleinen muutos, maankäyttö- ja rakennuslain muutokset, maakuntauudistus ja muutokset ELY-keskusten asemaan.

³ Digitalisaatio ei tätä kirjoitettaessa sisälly Kielitoimiston verkkosanakirjaan (www.kielitoimistonsanakirja.fi), toisin kuin digitalisointi ja digitointi. Digitalisaation ja digitalisoinnin ero ei vaikuta kovin selkeältä. Kummallakin on tarkoitettu sitä, että kyse paitsi teknologiasta, myös toimintatapojen, strategioiden yms. uudistamisesta.

Suunnittelun yleistä muutosta ei käsitelty kovin paljon. Yksi haastateltu ennakoii roolien jakautumista, jos esimerkiksi asianajosuunnittelu (*advocacy planning*) tulee vallitsevammaksi. Tällöin osasta toimijoita tulisi eräänlaisia järjestelmän valvojia toisten siirtyessä palvelemaan suunnitteluhankkeita. Muutos herätti myös huolta. Jos kaavoitusjärjestelmää muutetaan sellaiseksi, että toimintaympäristö muuttuu ”dynaamisemmaksi” ja julkinen kontrolli vähenee, toisiko se intressipohjaisemman suunnittelun, ja miten siihen reagoitaisiin?

Osa arvioista koski maankäyttö- ja rakennuslain muutoksia. Niitä koskevat käsitykset olivat osin myönteisiä. Arveltiin että uudistus toisi kunnille entistä enemmän mahdollisuuksia omaan maapolitiikkaan. Tämä katsottiin merkitseväksi asiaksi myös koulutustarpeiden kannalta. Uudistuksen katsottiin osittain helpottavan asemakaavoitustyötä. Esimerkiksi vaihteittainen asemakaava voi helpottaa vanhojen alueiden kehittämistä, kun voidaan muuttaa esimerkiksi pysäköintinormeja puuttumatta muihin kysymyksiin. Samoin kaavojen laatiminen helpottuisi alueille, joilla yleiskaava on ehtinyt vanhentua. Hajarakentamisen helpottamiseen suhtauduttiin kahtalaisesti. Muutos saattaisi vaikeuttaa maanomistajien tasapuolista kohtelua ja esimerkiksi taajaman ulkopuolisten kylien kehittämistä sekä palvelujen ja joukkoliikenteen järjestämistä. Toiset katsoivat, ettei muutoksella ole suurtakaan käytännön vaikutusta, että uusi muotoilu vastaa jo nykyistä käytäntöä, tai että kunta voisi tarvittaessa käyttää harkintavaltaansa. Kaupan sääntelyn vapauttamista kaksi haastateltua piti riskialttiina. Kolmas arveli, ettei suuria muutoksia käytännössä tulisi kunnan nykyiseen tilanteeseen.

Maakuntauudistus kirvoitti paljon näkemyksiä, joista päällimmäisenä kuvastui muutoksen aiheuttama epävarmuus. Moni katsoi vaikutusten olevan merkittäviä. Mahdollisesti asuminen, maankäyttö, liikenne ja yleensäkin maapolitiikka entisestään korostuvat kunnan toiminnassa, mutta samalla henkilökunta ehkä vähenee. Millaisia vaikutukset ovat maankäytön suunnitteluun, liikennejärjestelmätyöhön, eri osapuolten roolijakoon tai seutu- ja kuntayhtymätasoon? Rikottaanko tarpeettomasti toiminnallisia kokonaisuuksia, väheneekö keskuskaupunkien harkintavalta, ja säilyykö yleiskaavan vahva asema? Arveltiin myös suoraan, että uudistus murentaa kunnan kaavoitusmonopolia yleiskaavan osalta, että uudistus tuottaa vääränlaista ohjausvaltaa, ja että samalla jätetään käyttämättä aito mahdollisuus parantaa järjestelmää ja kaavahierarkiaa.

ELY-keskuksiin kohdistuvia muutoksia koskevat näkemykset jakautuivat myös. Muutaman mielestä muutokset eivät vaikuttaisi paljon. Toiset katsoivat riskiksi, että tehtävät siirtyvät selkiytymättömällä tavalla maakuntiin, tai että kunnan ELY-keskuksista saama tuki suojelukysymyksissä loppuu. ELY-keskusten roolin muuttuminen saattaisi myös jättää monet kunnat pulaan lain noudattamisen kysymyksissä. Yksi haastateltu arveli, että selvitysten määrä vähenee tai niiden luonne voi muuttua.

Yhteenveto: koulutustarpeet

Kaikki tarkastellut seitsemän kaupunkia ja kolme pienempää kuntaa ovat kasvavia tai kasvuvyöhykkeellä. Tämän vuoksi niiden suunnittelussa korostuivat uudis- ja täydennysrakentaminen sekä keskusta- ja taajamapainotteinen, toiminnallisesti vilkkaaseen kaupunkitilaan tähtäävä kaavoitus. Suurimmissa kaupungeissa liikennejärjestelmät ja niiden integrointi kaupunkiympäristöön ovat tärkeitä. Tämä tilanne kertoo, minne kehittämisen resurssit pääosin suuntautuvat. Toisaalta taas ne alueet, joille resursseja suuntautuu niukasti tai jotka kutistuvat, jäävät pitkälti paitsioon (kutistuvien alueiden teemaan palataan seuraavan pääluvun lopussa).

Digitalisaation suuri lupaus on suunnittelun ja maankäytön järjestelmien yhdentäminen. Digitalisaation toteuttamisessa on päästy alkuun, mutta tämän prosessin seuraavat vaiheet ovat varsin epäselviä. Lupaavia sovelluskohteita on paljon, mutta kehittämisen tiellä voi olla arvaamattomia esteitä. Monilla nykyisillä järjestelmillä on pitkä kehitys-

historia, eivätkä eri kaupunkien järjestelmät ole juuri yhteensopivia, koska maankäytön prosessit ovat yksilöllisiä. Yhteistä standardia ei näin ollen ole näkyvässä ainakaan lähitulevaisuudessa. Koulutus on yksi avain tulevaan muutokseen, joten on mielekästä huolehtia tulevien asiantuntijoiden ja suunnittelijoiden osaamisesta.

Alueidenkäytön muutos vaikuttaa eri tavoin eri alueilla riippuen kunnan yhdyskuntarakenteesta, taajaman ja sen ulkopuolisen alueen suhteesta ja tähän mennessä harjoitetusta maapolitiikasta. Näin on esimerkiksi hajakentämisen tapauksessa. Yleisesti paikallisesti vaikuttavat muutokset arvioitiin myönteisemmiksi kuin maakuntatason muutokset. Epävarmuus uudistuksista oli kuitenkin leimallista, vaikka muutoksen yleispiirteet olivatkin jo alkaneet hahmottua. Vaikutti myös siltä, että kuntien maankäytön puolella ei ollut uhrattu kovin paljon aikaa sellaisten muutosten pohtimiseen, joihin ei kuitenkaan pysty vaikuttamaan. Koulutustarpeita koskevat huomiot jäivät siksi valitettavan vähäisiksi.

Kuntien monimuotoisuus ja yhdyskuntasuunnittelun työkenttä

Kaupungit ovat monin tavoin erilaisia. Puustinen (2008, 40) mainitsee muun muassa paikallisen organisaatiokulttuurin, politiikan, historian, arvot ja intressit ja ”erilaisin pelimerkein” varustetut osalliset. Kuntien moninaisuus tuli hyvin ilmi myös haastatteluissa. Kyse oli sekä kuntien tavasta järjestää yhdyskuntasuunnittelu että niistä erilaisista tilanteista, joissa kunnat olivat.

Tähän lukuun on otettu sellaisia näkökohtia, jotka kuvastavat yhdyskuntasuunnittelun työkentän jakautumista ja monitahoisuutta. Ensimmäinen alaluku koskee yleisesti kuntien ja kaupunkien kaavoitusta ja siinä erityisesti strategisen näkökulman korostumista. Koska strateginen näkökulma koskee erityisesti kasvukeskusten kaavoitusta, toisessa alaluvussa käsitellään tarkemmin pieniä kuntia. Kolmas alaluku puolestaan paneutuu konsulttitoimistojen tehtäviin. Neljännessä alaluvussa tarkastellaan vielä erikseen supistuvien alueiden kysymyksiä.

Kaavatasot ja strateginen suunnittelu

Suuri osa kaupunkisuunnittelun tehtävistä kohdistuu asemakaavoihin. Tällaisia ovat myös täydennysrakentamisen ja yhdyskuntarakenteen tiivistämisen tehtävät, joissa tarvittavia valmiuksia tarkastellaan seuraavassa pääluvussa. Aluksi voidaan kuitenkin kiinnittää huomio yleiskaavoihin ja kaavatasojen suunnittelun keskinäiseen organisointiin, joka tuli aihealueena esiin haastatteluissa.

Monessa kaupungissa oli kaupunkiseudun kattava yleiskaava, vaikka ei välttämättä hyväksyttyinä kaikkien kuntien alueella. Tämän lisäksi saattoi olla pienempien alueiden osayleiskaavoja. Viimeksi mainituilla voi olla hyvinkin tärkeä tehtävä kunnan alueellisessa kehittämisessä, kun pyritään välttämään yksittäisten projektien ehdoilla etenevää ”postimerkkikaavoitusta”.

Kunnilla on erilaisia tapoja organisoida eri kaavatasojen suunnittelu. Yleiskaavoitus ja asemakaavoitus saatettiin koota samaan yksikköön eri tiimeiksi. Oulussa esimerkiksi on kaksi tiimiä asemakaavoituksessa ja yksi yleiskaavoituksessa, Jyväskylässä tiimi kummallekin ja lisäksi monialaisia yleissuunnittelutiimejä. Myös yleiskaavoitus ja liikennejärjestelmätyö voidaan yhdistää samaan organisaatioon, kuten Tampereella oltiin tekemässä. Edelleen liikennesuunnittelu ja katusuunnittelu on voitu liittää joko yhteen tai ainakin toiminnallisesti läheisiksi. Helsingissä nämä on tarkoitus yhdistää vuonna 2017. Yksi haastateltu katsoi, että elinkeinotoimen ja asemakaavoituksen olisi hyvä olla lähellä toisiaan.

Tässä selvityksessä ei kysytty systemaattisesti kunnan tavasta järjestää kaavatasojen suhde. Asiaa on tutkittu sen sijaan nk. voimavaraselvityksessä (Puustinen et al. 2013). Sen kuntakyselyyn vastanneista kunnista lähes kaikissa (94%) yleis- ja asemakaavoitus olivat samalla vastuualueella. Pientä vaihtelua oli siinä, hoidettiinko jotkut tehtävät kaavoituksesta vai rakennusvalvonnasta vastaavassa yksikössä. Kävi myös ilmi, että monen kunnan organisaatiota oltiin muuttamassa. Kuntien vastauksista kävi edelleen ilmi, että melko pienissä, 20 000 – 40 000 asukkaan kunnissa käytettiin jonkin verran enemmän voimavaroja yleiskaavoitukseen kuin suuremmissa kunnissa. Asemakaavoituksessa tällaista eroa ei ollut. Pienimmissä, alle 20 000 asukkaan kunnissa sen sijaan korostuivat erittelemättömät kaavoitustehtävät. (Emt., 23, 26.)

Koulutustarveselvityksen haastatteluissa yksi haastateltu totesi, että koska yleiskaavojen keskeinen tehtävä on kasvuun varautuminen, myös lähtökohtana olevien kasvuennusteiden on oltava riittävän suuria. Yleiskaavoitus on näin ajatellen kasvuun varautumista. Kasvavilla kaupunkiseuduilla taajama-alue jatkuu kuntarajojen yli. Myös liikennejärjestelmätyö ylittää kuntarajat. Haastattelujen perusteella yleiskaavoituksen seudullinen luonne onkin alkanut ko-

rostua suunnittelussa. Kunnat ovat myös alkaneet ymmärtää seudullisen yhteistyön arvon kilpailun asemesta. Keskuskaupungin ja lähikuntien intressit voivat olla samansuuntaisia, ja esimerkiksi yhden kunnan saamat investoinnit työpaikkoihin kohentavat työllisyyttä myös naapurikunnissa.

Muutenkin yleiskaavan tehtävät ovat saattaneet muuttua esimerkiksi niin, että kun aikaisemmin kaavoitettiin työpaikka-alueita, nyt työn alla on tiivistäminen ja sekoittuneempi kaupunkirakenne. Lahden ”rullaava yleiskaava” eli jatkuva yleiskaavaprosessi (ks. esim. Koivu et al. 2013, 9–16) oli esikuva, jonka suuntaan monessa selvityksen kaupungissa haluttiin mennä: toisin sanoen tihentää yleiskaavoituksen sykliä tai päivittää kaavaa jatkuvasti.

Yleiskaavat ovat myös saaneet entistä strategisemman luonteen, jolloin tähdätään kaupunkirakenteen pitkän aikavälin suunnitteluun. Näin yleiskaavoituksesta on alkanut tulla yhä enemmän osa kaupungin strategista johtamista. Yksi haastateltu katsoi yleiskaava-nimikkeen alle mahtuvan monenlaisia lähestymistapoja. Kyseessä voi olla perinteinen asemakaavoitusta ohjaava aluevarauskaava, suoraan rakentamista ohjaava tarkkapiirteisempi yleiskaava tai ”strateginen yleiskaava”. Viimeksi mainitun luonnetta ei kuitenkaan kovin selvästi määritelty. Yleiskaavan ja kaupungin strategian suhteen voi tulkita eri tavoin, koska ollaan kaavoitustoimen ja kaupungin johdon (konsernihallinnon, elinkeinotoimen, esikunnan) vastuualueiden rajalla.

Kuntasektorin haastatellut kuvailivatkin strategista puolta melko vaihtelevasti, mutta kovin yhtenäistä käsitystä asiasta ei syntynyt. Haastatelluilta tiedusteltiin kuitenkin, miten he ymmärtävät strategiakäsitteen. Maankäytön osalta strategian katsottiin olevan priorisointia, tavoitteenasettelua, toteutuspolun löytämistä tai pelkistämistä, tai myös eri asioiden yhdistämistä samaan tarkasteluun. Valinnoissa ei ole kyse vain siitä, että joku hanke itsessään on tärkeä. Yleiskaavoitus voitiin tulkita myös sellaisenaan strategisen johtamisen välineeksi. Yleiskaavan ”ruututekniikkana” strategisuus esiintyi eräänlaisena käyttötarkoituksen auki jättämisenä. Yksi haastateltu katsoi, että strateginen ajattelu jää helposti epämääräiseksi, koska sillä ei ole kaavan tapaan oikeusvaikutusta.

Strateginen suunnittelu oli yhteydessä MAL- ja MALPE-sopimukseen (maankäyttö, asuminen, liikenne, palvelut, elinkeinot), joskin yhden haastatellun mukaan ”P- ja E-kirjaimet ovat osoittautuneet järkyttävän vaikeiksi”. Oli jonkin verran hajontaa siinä, millaiseksi haastatellut arvelivat MALPE-sopimusten tulevaisuuden. Yhden mielestä toiminta vahvistuisi maakuntauudistuksen myötä, toinen arveli sopimusten aseman heikkenevän. Kunnilla oli myös maankäytön toteuttamisohjelmia, joissa ennakoitiin maankäyttöä ja väestökehitystä vuoden tai muutaman välein päivitettävillä pitkän aikavälin ennusteilla.

Kunnissa kiinnitetään huomiota myös maankäytön prosesseihin ja toimintaketjuihin kokonaisuutena, mahdollisesti raakamaan hankinnasta aina tontin luovutukseen, toteutukseen ja jopa ylläpitoon asti. Tällaiseen prosessiin voivat liittyä kaava-asiat, maankäyttösopimukset, kiinteistönmuodostus, rakennusluvut ja katusuunnitelmat. Esimerkiksi kiinteistön rakentaja saattaa osallistua jo kaavoitusvaiheeseen, joka nähdään vain yhdeksi prosessin vaiheeksi. Oli toisaalta pelkoa siitä, että hyvän kaavoituksen vaativuutta ei riittävästi ymmärretä elinkeinotoimessa, vaan pyritään vain maksimoimaan toiminnan nopeus.

Pienen kunnan erityispiirteet

Pienet kunnat eroavat monella tavalla keskisuurista ja suurimmista kaupungeista, joita tässä selvityksessä etupäässä tarkasteltiin. Jyrkkää eroa kuntakategorioihin ei tietenkään voi tehdä. Suomalaisen kunnan mediaanikoko on hieman yli 6000 asukasta⁴, joka on lähellä tämän selvityksen pienimmän kunnan Inkoon kokoa. Pienessä kunnassa yhdyskuntasuunnittelun tehtävät liittyvät paljolti yhdyskuntarakenteen ominaispiirteisiin.

⁴ https://fi.wikipedia.org/wiki/Luettelo_Suomen_kunnista_väkiluvun_mukaan

Yleispätevää luonnehdintaa pienen kunnan yhdyskuntarakenteesta on vaikea antaa. Maaseutumaisten kuntien taajamat ovat pieniä ja hajanaisiakin ja toisinaan hankalien yhteyksien päässä. Tällaisessa kunnassa yhdyskuntasuunnittelu painottuu usein kiinteistöasioihin, jolloin maankäyttö- ja rakennuslain tulkinnoista ja soveltamisesta tulee tärkeä osa työtä. Pienen kunnan suhdeverkostot ovat tiiviitä ja poliittikkakin voi henkilöityä, mikä vaikuttaa intressien muotoutumiseen. Yksi haastateltu arveli, että poliitikot ajavat koko kunnan etua entistä harvemmin ja toimivat lyhytnäköisemmin. Tasapuolisuusnäkökohdat ja eri osapuolten huolellinen kuuleminen tulevat tärkeiksi maankäytön prosesseissa. Pienen kunnan suunnittelukoneisto ei ole kovin vahva vastaamaan vaikuttamispyrkimyksiin. Yksi haastateltava kuvasikin, kuinka kaikkien huomioon ottaminen johtaa helposti siihen, että laajahkoja yhteishankkeita ei saada etenemään. Toisaalta pieni kunta voi olla hallinnollisesti ketterä tekemään päätöksiä, esimerkiksi kun on tarpeen kehittää maankäytön toimintamalleja tai omaksua uusia järjestelmiä.

Pieni kunta voi tarjota yhdyskuntasuunnittelijalle monialaisen ja kiinnostavat työkentän. Tehtävät voivat parhaimmillaan olla hyvinkin vaativia, etenkin jos ne sisältävät muutakin kuin pientaloalueiden kaavoittamista. Suuremman kaupungin kehyskunnassa suunnittelun tahti voi olla nopea. Suunnittelutoimeen voi muodostua tiivis ja hyvin toimiva organisaatio, jota eivät vaivaa sektoroitumisen ongelmat. Myös eri kaavatasot ja esimerkiksi elinkeinotoimi ja kaa-voitus on helpompi yhdistää kuin suuressa organisaatiossa. Pienessä kunnassa yhdyskuntasuunnittelija ei pääse lokeroitumaan, voi kehittää omaa osaamistaan ja voi usein toimia varsin vapaasti.

Yksi haastateltu totesikin, että erityisesti pieniin kuntiin tarvittaisiin hyviä kaavoittajia, joilla on laajaa ymmärrystä suunnittelun eri puolista. Pieneen kuntaan voi olla kuitenkin vaikea saada tarvittavaa osaamista. Tämä seikka ei välttämättä liity niinkään kunnan kokoon kuin sijaintiin. Myös mielikuvat työstä voivat olla esteenä. Vaikeinta on oletettavasti pienillä haja-asutusalueiden kunnilla, jotka ovat etäällä suuremmista keskuksista. Konsulttitoimistot hoitavatkin merkittävän osan pienten kuntien yhdyskuntasuunnittelusta.

Konsulttitoimistojen työkenttä

Konsulttitoimistot suorittavat merkittävän osan yhdyskuntasuunnittelun tehtävistä. Konsulttien käytöstä kysyttiin kaikilta osapuolilta, joten mukaan saatiin näkemyksiä sekä tilaaja- että tekijäpuolelta.

Haastateltujen näkemyksistä saattoi poimia seuraavia syitä konsulttien käyttöön:

- kunnalla ei ole resursseja tehdä kaikkea, etenkin työruuhkan vallitessa tai laajoissa tehtävissä
- kunnalla ei ole osaamista tehtävään tai ainakaan sitä ei ole riittävän nopeasti saatavilla
- konsulttien käyttö helpottaa toiminnan ennakointia
- kunta ei saa sijaintinsa tai kokonsa vuoksi sopivaa henkilöä palkatuksi
- konsultti katsotaan hyvällä tavalla neutraaliksi ja osallisten kannalta siksi paremmaksi, tai kunta haluaa ulkopuolisen näkemyksen jostakin asiasta.

Kunnat tilaavat konsulteilta hyvin laajasti erilaisia suoritteita, usein myös monen alan ”kokonaispaketteja”. Merkittävä osa toimeksiannoista on taustaselvityksiä, joista osa on lakisääteisiä. Selvitysten määrä on vuosien varrella kasvanut niin, että yksi haastateltava käytti nimitystä ”selvitystalous”. Toinen haastateltu totesi, että kasvu johtuu osin ympäristökäsitteen ja vastaavasti myös osallistuvan asiantuntijajoukon laajenemisesta. Hän myös viittasi maankäyttö- ja rakennuslain 9 §:ään, jonka mukaan ”on tarpeellisessa määrin selvitettävä suunnitelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen ympäristövaikutukset, mukaan lukien yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muut vaikutukset.”⁵ Tätä vaatimusta on ELY-keskuksissa tulkittu niin, että selvityksiä on vaadittu paljon.

⁵ Tämä muotoilu sisältyi jo 1.6.2005 voimaan tulleen lain 9 §:ään ja sisältyy nykyisen, 1.4.2015 voimaan tulleen lain 9 §:n 2 momenttiin. Vuonna 2015 lisätyssä 1 momentissa arvioinnin ja selvitysten tarvetta lievennettiin koskemaan kaavan merkittävät vaikutukset.

Kaikkiaan toimeksiantoihin voivat sisältyä mm.

- yhdyskuntarakenteen laajat rakennesuunnitelmat, niihin liittyvät tarkastelut ja taustatyöt, mukaan lukien karttatyöt
- kokonaiset eri tasojen kaavaprosessit
- yleiskaavat, osayleiskaavat, rantayleiskaavat ja asemakaavat
- epäviralliset yleissuunnitelmat ja visiot, korttelisuunnitelmat ja ideasuunnitelmat
- liikenteen järjestelmätarkastelut, liikenneturvallisuus, joukkoliikenteen selvitykset ja liikenteen yksittäisten kohtien ongelmanratkaisu
- eri alojen usein lakisäätöiset erikoisselvitykset (kuten luonto ja maisema, kulttuurihistoria, kunnallistekniikka, melu ja värinä, maaperä ja ilmanlaatu)
- tuulivoimaselvitykset
- taloudelliset selvitykset, simuloinnit, kaavatalouslaskelmat ja elinkaarikustannusarviot
- kaupan alan selvitykset
- vuorovaikutustyö, työpajaprosessit yms.
- arkinen palvelutyö, esimerkiksi jos syrjäiseen kuntaan ei saada rekrytoiduksi sopivaa henkilöä.

Toimeksiantojen määrä, laajuus ja sisältö vaihtelevat huomattavasti kuntien välillä. Muutamat kaupungit eivät esimerkiksi tilanneet juuri lainkaan kaavoitustyötä konsulteilta, kun taas yhdessä käynnisteltiin kaavoitustöiden tilaamista. Pienessä kunnassa miltei kaikki kaavoitus saatettiin teettää konsulttityönä.

Konsulttitoimistojen erikoistuminen riippuu osaksi toimistojen koosta. Pienet toimistot ovat saattaneet erikoistua johonkin tehtävätyyppiin, jollaista suurempi toimisto ei tarjoa, esimerkiksi arkeologisiin selvityksiin. Monet tehtävät edellyttävät paikallistuntemusta, ja toisinaan voi käydä niin, että konsultti ei tunne kunnan olosuhteita riittävän hyvin. Monet konsultit ovat kuitenkin lähiseudulta, tai yhteistyösuhde kauempana olevan toimiston kanssa on jatkunut pitkään. On myös voinut syntyä luottosuhde johonkin tiettyyn henkilöön, joka sitten saattaa vaihtaa työpaikkaansa toimistosta toiseen. Mahdollisuudet tilata tässä tilanteessa samalta henkilöltä riippuvat mm. siitä, onko hanke niin suuri, että tilaaminen edellyttää kilpailutusta. Kunnilla on usein muutaman vuoden mittaisia puitesopimuksia joidenkin konsulttitoimistojen kanssa, mikä helpottaa tilausten tekemistä. Tilaaja-tuottajamalli voi edistää konsulttien käyttöä.

Kuntien näkökulmasta ulkoisten konsulttipalveluiden hankkiminen on osa yhdyskuntasuunnittelun osaamista. Ohjaamista tarvitaan paitsi kunnan toimiessa tilaajana, myös silloin kun yksityinen taho käyttää omia konsulttejaan. Työ on jo alussa määriteltävä ja rajattava oikein. Pulmia voivat aiheuttaa kunnan käyttämät prosessit (esimerkiksi kaavan laatimisessa) tai tulosten vieminen kunnan tietojärjestelmiin. Ohjauksen epäonnistumisestakin oli kunnissa kokemuksia. Kovin runsas konsulteille ulkoistaminen tunnistettiin muutamassa kunnassa riskiksi, koska se ohentaa hankinnoissa ja työn ohjaamisessa tarvitsemää osaamista. Ulkoisten toimeksiantojen laajuutta rajoittaa myös se, että kunnan on huolehdittava suunnittelun jatkuvuudesta. Ohjauksen sitomat resurssit koettiin myös ongelmaksi. Ohjaamisen vaatima työ voi olla jopa niin suuri, ettei teettäminen ulkopuolisella kannata. Joissakin tapauksissa kaupunki on katsonut parhaaksi tehdä omin voimin tilaamisen asemesta. Itse tekeminen voi olla mielekkäämpää suunnittelijoille ja ylläpitää omaa osaamista.

Hankintaosaaminen ja työn ohjaaminen liittyvät toisiinsa. Kunnat ovat saattaneet järjestää omaa koulutusta hankintaan ja ohjaamiseen. Työn hyvä määrittely selkeyttää tuloksiin ja konsulttiin kohdistuvia odotuksia. Työn rajaaminen voi olla joskus hankalaa. Jotkut selvitysten aihepiirit ovat mutkikkaita ja harvinaisia. Myös konsultti kokee toisinaan, ettei tilaaja ole selvillä siitä mitä tarvitsee. Vaikka konsultilla olisi näkemystä asiasta, hankintalaki rajoittaa mahdollisuutta poiketa tarjouspyynnöstä.

Konsulttitoimeksiantojen määrän kehityksestä oli erilaisia arveluja. Määrä voi riippua kunnan käytettävissä olevista rahoista ja pysyä siksi melko muuttumattomana. Eläköitymisten ja lisääntyneiden suunnittelun vaatimusten vuoksi käyttö voi toisaalta kasvaa. Pääasiassa arveltiin, että käyttö joko pysyy samana tai on kasvamassa.

Voimavaraselvityksen ELY-keskuksille suunnattu kysely osoitti, että yksi seuraus niukoista voimavaroista oli tarve käyttää konsultteja. Tämä koski etenkin pieniä kuntia, joiden kyvyt ohjata työtä olivat toisaalta myös vähäiset. (Puustinen et al. 2013, 13–14.) Tässä selvityksessä saatiin viitteitä saman suuntaisesta kehityksestä.

Kaikki ei ole kasvun suunnittelua – kutistuvat alueet

Vähän niin kuin oravat avohakkuulla. Tällä vertauksella yhdessä haastattelussa kuvattiin kutistuvien alueiden haasteita. Kaikki tässä selvityksessä haastatellut yksittäiset kaupungit ja kunnat ovat joko kasvukeskuksia tai sijaitsevat sellaisen kehysalueella. Kasvun vastapainona on kuitenkin myös runsaasti alueita, joissa väestö ja taloudellinen toiminta vähenevät. Tyypillisesti nämä alueet edustavat pieniä kuntia maaseutumaisessa ympäristössä. Niiden asutus on keskimäärin harvaa, mutta pinta-alaltaan ne voivat kattaa laajoja alueita. Kutistumisen yhdyskuntasuunnittelu, johon esimerkiksi Saksassa on perehdytty paljon, ansaitsisi Suomessakin aivan oman tutkimuksensa.

Tässä selvityksessä kutistuvien alueiden kysymykset ilmenivät vain yhdessä maakuntatason haastattelussa, johon osallistui kaksi henkeä. Haastattelussa kiteytyi vahva näkemys siitä, että kutistuvien alueiden kannalta kaavajärjestelmän ja valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden pääongelma on varautuminen ainoastaan kasvuun. Kun suunnittelu ei voi tukeutua kasvavaan väestöön, olisi pohdittava uusia keinoja turvata elinvoimaisuus ja sujuva arki. Nämä puolestaan katsottiin enemmän aluekehityksen kuin kaavoituksen käsitteiksi. Toisaalta myös kaavoituksessa nähtiin puutteita. Yleiskaavoitus tarjoaisi kunnille mahdollisuuksia, mutta monen kunnan kaavoitusresurssit ovat niukat. Kaavoitusta voi edustaa esimerkiksi vain kunnan rakennustarkastaja. On helpompi jatkaa yksittäisten hankkeiden kaavoitusta kuin laatia taajamien yleiskaavoja ja laajempia rakennemalleja. Asenteidenkin tulisi muuttua suotuisammiksi, jotta syntyisi uudenlaista toimintakulttuuria. Kehittämiseen supistumisen tilanteessa ei ole vielä kunnolla havahduttu, eikä valmiita toimintamalleja ole juuri tarjolla.

Haastateltujen mukaan kutistuvilla alueilla ei pitäisi puhua tiivistämisestä ja täydennysrakentamisesta, vaan olemassa olevan yhdyskuntarakenteen ylläpidosta ja kehittämisestä. Rakennuskannan osalta on ratkaistavana tyhjen tilojen uusiokäyttö ja erilaisten toimijoiden houkuttelu. On tyhjilleen jääviä asuinrakennuksia ja käytöstä poistuneita julkisia rakennuksia. Ne ovat ongelma, vaikka osa rakennuskannasta voi olla hyväkuntoista ja sijaita hyvillä paikoilla. Niiden rakennusten osalta, jotka eivät säilytä arvoaan markkinoilla, on pohdittava uusiokäyttöä tai jopa purkamista. Myös katuverkoston osalta voidaan joutua tekemään valintoja ylläpidon, yksityistämisen ja käytöstä poistamisen välillä.

Sujuvan arjen näkökulmasta olisi vahvistettava maankäytön ja liikenteen yhteyttä. Katsottiin, että liikennesuunnittelussa alueelliset kokonaisuudet on toistaiseksi käsitetty jopa paremmin kuin kaavoituksessa, jossa on keskitytty liiaksi juridisiin näkökohtiin. Haastatellut esittivät varsin vahvan näkemyksen siitä, että etenkin supistuvilla alueilla tulisi lisätä toimijoiden välistä yhteistyötä ja luoda sille uudenlaisia sektorirajat ylittäviä muotoja. Yrittäjät, asukkaat ja muut toimijat olisi saatava aktiivisesti vetämään kehittämistä ja osallistumaan suunnittelutyöhön. Sopivien puitteiden luomiseen tarvitaan uusia sosiaalisia, sosiaalisen median ja organisoimisen taitoja. Yhdyskuntasuunnittelijoista tulisi tällöin entistä enemmän moniosaajia, jotka ymmärtävät myös elinvoiman kehittämistä ja maapolitiikkaa ja vahvistavat yhteyksiään kunnan johtoon. Esimerkiksi rakennusten uusiokäyttö edellyttää muutakin kuin kaavoitusosaamista. Konkreettisena ideana mainittiin ”tonttipalveluketjut” rakennushankkeen ja räätälöidyn kaavoituksen välillä, niin että

otettaisiin selvemmin huomioon myös taloudelliset kysymykset ja toisaalta irtauduttaisiin perinteisestä hankekaavoituksesta. Haastatellut totesivat kuitenkin, ettei rakentajien tuotto-odotusten ja kaupunkikuvallisten tavoitteiden suhde ole yksinkertainen.

Resurssipulan helpottamiseksi ehdotettiin maakuntatason osaamisen hyödyntämistä kunnissa. Myös konsulttitoimекsiantoja voitaisiin kehittää. Konsulteilta voitaisiin toivoa enemmän kyseenalaistamista ja yksilöllisten ratkaisujen tarjoamista perinteisen hankekaavoituksen sijaan. Konsultin tulisi kuitenkin tuntea paikallisia oloja, mikä ei aina toteudu. Myös yksi konsulttihaastateltava mainitsi taantuvat alueet: hän huomautti maaseutukuntien halusta vahvistaa keskustaansa ja parantaa elinympäristön laatua kilpailukyvyyn kohentamiseksi.

Haastatellut näkivät supistuvilla alueilla mahdollisuuksia täydennysrakentamiseen vain vähän, lähinnä suurimmissa alueellisissa keskuksissa, joissa voi olla piilevää asutuskysyntää. He puhuivat kuitenkin ”rantojen suunnittelun toisesta kierroksesta”, jossa vapaa-ajan ja osa-aikainen asuminen tarjoaa tilaisuuksia kehittää toimivia yhdyskuntia. Osa tällaisesta asumisesta voisi siirtyä myös paikallisiin keskuskaupunkeihin.

Haastateltavan sanoin, supistuvien alueiden suunnittelu edellyttää monipuolista osaamista ja myös sosiaalisia taitoja. Jotta muutos olisi mahdollinen, yhdyskuntasuunnittelun koulutuksessa tulisi painottaa monipuolisen kaavallisen osaamisen lisäksi maapolitiikan ja taloudellisten seikkojen ymmärtämistä sekä hyvin vahvaa organisoinnin, osallistamisen, vuorovaikutuksen ja viestinnän pohjaa.

Yhteenveto: koulutustarpeet

Kaupungit ja suuret kunnat työllistävät merkittävän osan yhdyskuntasuunnittelijoista. Strategisen suunnittelun osalta koulutuksessa lienee kyse enemmän yleistietämyksestä kuin erityisten taitojen hankkimisesta. Strateginen ajattelu liittyy kaupunkien kasvuun ja kaupunkiseutujen kilpailukyvyyn painottamiseen, jolloin koulutuksessa voidaan tarkastella taustalla olevia ajatusmalleja ja teorioita kriittisesti. Kaavatasoja voidaan ajan mittaan ja myös maakuntahallintoa muodostettaessa järjestellä uudelleen. Tällöin on tärkeää ymmärtää yleisemmin maankäytön suunnittelun lähtökohtia ja mahdollisesti myös osata suhteuttaa sitä muiden maiden käytäntöihin, joista meille omaksutaan vaikutteita.

Suuri osa yhdyskuntasuunnittelijoista työllistyy konsulttitoimistoihin. Tehtävät konsulttitoimistoissa poikkeavat jonkin verran niistä, joita julkinen sektori tarjoaa. Erityistä asiantuntemusta vaativia selvityksiä on suhteessa enemmän, ja vastaavasti myös mahdollisuuksia erikoistua. Suunnittelutehtävissä työkierto on nopeampi. Konsulttitoimistoissa on myös mahdollisuus kehittää teknistä osaamista.

Monen pienen ja syrjäisen kunnan ongelmana on saada osaavaa yhdyskuntasuunnittelun työvoimaa. Tällöin ne tukeutuvat pitkälti konsulttitoimistoihin. Kasvukeskusten kehysalueilla työkenttä sen sijaan voi pienissä tai keskisuurissa kunnissa muistuttaa suurempaa kaupunkia. Toisaalta pienen kunnan päätöksenteko voi olla ketterää. Maaseutumaisissa kunnissa maankäyttö- ja rakennuslain tulkinnoista ja soveltamisesta tulee tärkeitä. Kummassakin tapauksessa pieni kunta voi tarjota mielenkiintoisen työkentän.

Hankalin tilanne on niillä alueilla jotka kutistuvat. Tällaisia kuntia selvityksessä ei ollut, mutta näkemyksiä saatiin maakuntatasolta. Kutistuvien alueiden yhdyskuntasuunnittelu kaipasi kehittämistä, koska niille ei voi soveltaa kasvukeskuksille ominaisia malleja. Huomiota tulisi kiinnittää toisaalta yhdyskuntarakennetta koskeviin konkreettisiin ratkaisuihin ja uusiin ideoihin, toisaalta eri asteisen yhteistyön prosesseihin.

Millaista osaamista kaivattiin

Monialaisuutta ja erikoistumista

Useassa haastattelussa tuli esiin se ajatus, että yhdyskuntasuunnittelijalla tuli olla monialaista ymmärrystä ja osaamista. Monialaisuus voidaan käsittää oppiainejakoisuuden ja kapea-alaisen erikoistumisen vastakohtaksi. Monialaisuus ei kuitenkaan sulje pois erikoistumista, vaan nämä katsottiin toisiaan täydentäviksi näkökohdiksi.

Jatkossa kutsutaan monialaisuudeksi seuraavan kaltaisia haastateltujen luonnehtimia asioita:

- sitä että yhdellä henkilöllä on osaamista ja ymmärrystä monelta alalta
- yleissivistystä kapea-alaisen sektoritietämyksen vastakohtana
- riittävän laajaa ymmärrystä eri kaavatasoista detaljitasolta strategisiin kysymyksiin
- ymmärrystä siitä mitä kaikkea on huomioitava koko kaavoitusprosessissa (tarkistuslistan omaisesti)
- kaavoittajalle tarpeellista kykyä suhteuttaa erilaisia näkökulmia
- kansainvälisen ja kotimaisen ajankohtaisen suunnittelukontekstin ja keskustelun tuntemusta
- tehtäväkohtaista monipuolista osaamispohjaa, esimerkiksi kun kaavoitetaan brownfield-alueille.

Koulutuksessa monialaisuus voisi toteutua esimerkiksi niin että opintoihin valitaan riittävästi eri alojen sisältöjä, jolloin saadaan eväitä ymmärtää ja lähestyä laajoja suunnittelukokonaisuuksia. Monialaisuus voi toteutua myös eri alojen yhteisissä harjoitustöissä esiin nousevien kysymysten pohjalta (tämä muistuttaa pedagogiassa nykyään suositua ilmiölähtöistä oppimista).

Keskeinen syy monialaisuuden korostamiselle oli tarve sovittaa yhteen monia näkökohtia hankkeessa tai suunnitteluprosessissa. Monialainen osaaminen voi olla tarpeen esimerkiksi pienessä organisaatiossa, joka kuitenkin joutuu käsittelemään monitahoista suunnitteluongelmaa. Tällöin yhden henkilön vastuulla on usein eri alojen asioita. Suuressa organisaatiossa monialaisuus on enemmänkin perusta eri alojen asiantuntijoiden toimivalle yhteistyölle. Moni haastateltu kaipasi monialaisuutta nimenomaan tiimityön ja ammatillisen vuorovaikutuksen vaatimusten vuoksi. Tiimityö miellettiin nykyisen suunnittelukulttuurin olennaiseksi osaksi. Sitä tarvitaan entistä enemmän muun muassa siksi, että täydennysrakentaminen ja keskustojen kehittäminen on vaativaa. Suunnittelukohteet ovat aiempaa monimutkaisempia, prosessit mutkikkaampia, ja tiimiin tarvitaan monia asiantuntijoita, joiden on kyettävä keskinäiseen vuorovaikutukseen. Yksittäisiä etenkin asemakaavoituksen kannalta tärkeitä aihealueita ovat mm. liikenne, brownfield-alueille suunnittelu, hulevedet, asuntotyytit, kaavatalous, rakentamistalous, paikkatieto, kiinteistönmuodostus, liito-orava- ja muut luontokysymykset, maisemasuunnittelu, energia-asiat ja markkinointi. Asemakaavoittajien odotetaan ”tietävän kaikki kaikesta”. Yhteistyötä tehdään myös sisäisten organisaatorajojen yli, esimerkiksi kaupungin asemakaavoituksen ja rakennusvalvonnan välillä. Yhden haastatellun mukaan moninaistuminen on näkynyt myös hänen konsulttitoimistonsa rekrytoinneissa.

Ajankohtainen esimerkki on keskusta-alueiden liikenneympäristön suunnittelu, jossa katutilan suunnittelu yhdistyy liikennetekniseen osaamiseen. Liikennesuunnittelijoiden on ymmärrettävä yhdyskuntasuunnittelun kokonaisuutta oman erityisalansa ohella. Vastaavasti kaavoittajien on hahmotettava paikallisen kaavaratkaisun laajemmat vaikutukset liikenneverkostoon. Muita esimerkkejä monitahoisista kysymyksistä olivat kiinteistötekniisten näkökohtien liittyminen kaavaratkaisun toteutettavuuteen (arkkitehtihaastateltava), metsätaloutta koskevat kaavan, lainsäädännön, tukipolitiikan ja elinkeinotoiminnan keskinäisvaikutukset (diplomi-insinöörihaastateltava), yritystoiminnan ja maankäytön yhteys (diplomi-insinöörihaastateltava) sekä kaavan vaikutus mm. hulevesiin, katualueiden viherrakentamiseen ja kunnallistekniisten investointien kustannuksiin (diplomi-insinöörihaastateltava).

Moni ehdotti, että jo koulutuksessa lisättäisiin yhteisillä opinnoilla valmiuksia alojen yhteistyöhön. Yksi haastateltava korosti koulutuksen merkitystä kulttuuristen arvojen välittäjänä ja muiden ammattikuntien arvostamisen perustana: "... pitäis välttää sitä semmoista siiloutumista siellä koulumaailmassa koska senhän he sitten ne oppilaat tuovat tänne työmaailmaan koska he ovat sen siellä koulussa oppineet". Tuotiin esiin sekin, että ryhmässä roolit saattavat vaihtua, joten joustavuus on tarpeen.

Vain kolme haastateltua, joista kaksi arkkitehteja, mainitsi laaja-alaisen planner-profession⁶ mahdollisuuden. Toinen arkkitehdeista pohdiskeli ulkomaisia käytäntöjä, joissa arkkitehdit toimivat lähinnä rakennussuunnittelijoina ja totesi, että meilläkin työssä suunnittelijasta muotoutuu oikeastaan "planneri", joka on perehtynyt mm. liikennesuunnittelun integrointiin, erilaisten vaikutusten tarkasteluun ja viherrakenteen kysymyksiin. Yksi arkkitehtihaastateltu ei maininnut planner-koulutusta mutta toivoi, ettei kehitys veisi suuntaan jossa arkkitehdeille jää vain talojen suunnittelu. Kysymys planner-koulutuksesta saattaisi jakaa arkkitehtikuntaa, jos asiaa selvitettäisiin tarkemmin.

Laaja-alaisen koulutuksen esteenä ovat luonnollisesti rajalliset resurssit. Kuten yksi haastateltu totesi, ei ole mahdollista luoda koulutusohjelmaa, jonka tuottamat osaajat korvaisivat tiimin, mutta koulutusohjelma voi antaa valmiudet ymmärtää eri näkökulmia, toimia tiimissä ja johtaa tiimiä. Toinen totesi samansuuntaisesti, että monialaisuuden ohella asiantuntijan on säilytettävä riittävän syvä oman erityisalansa tietämys, jotta yhteistyö olisi hedelmällistä. Tämä koski myös suunnitteluosaamista, joka siis tällöin tunnistettiin itsenäiseksi osaamisalueeksi.

Monialaisuuden piiriin voi tässä lukea myös yleissivistävät opinnot. Jäi pääosin avoimeksi, mitä kaikkea niihin kuuluisi. Yksi haastateltava kutsui sivistystä jopa koulutuksen päätavoitteeksi. Toinen määritteli yleissivistyksen yhteiskunnan osa-alueiden ymmärrykseksi, kaksi muuta mainitsi historian- ja kulttuuritietämisen. Laaja-alaisen ymmärryksen tarvetta yksi haastateltu perusteli sillä, että maankäytössä ei ole kysymys ensisijaisesti maan jalostamisesta rakennetuksi ympäristöksi vaan ylipäänsä eri alueiden käyttöä koskevista valinnoista, jolloin on käsitettävä esimerkiksi viherympäristöjen merkitys. Toivottiin myös, että eri opintosisällöt muodostaisivat johdonmukaisen kokonaisuuden eivätkä jäisi irrallisiksi. Valinnanvapautta korostavassa oppimissuunnitelmassa tavoite on haastava, mutta saattaisi merkitä myös sitä, että jokaiseen opintojaksoon sisältyisi suhteuttava osuus.

Tietopohjan osalta voidaan vielä kuvata muutamia aihealueita, joihin erityisesti kaivattiin opiskelumahdollisuuksia. Kyse ei ollut yksinomaan monialaisuudesta, vaan ylipäänsä aiheista jotka haastateltavat olivat havainneet tärkeiksi.

Talouskysymykset. Talouden mainitsi moni haastateltu. Tämä aihealue näyttää jakautuvan useisiin osiin, jotka erilaisten käyttöyhteyksien vuoksi ovat osin päällekkäisiä. Esiin tulleita termejä olivat kuntatalous, kaupunkitalous, yhdyskuntatalous, kaavatalous, kiinteistötalous ja kansantalous. Suunnitelmien taloudelliset vaikutukset mainittiin useimmin perusteluksi talousosaamisen tärkeydelle.

Lainsäädäntö. Myös lainsäädännön mainitsi moni haastatelluista. Yksi heistä totesi, että jokainen kaavoittaja joutuu perehtymään lainsäädäntöön, mutta piti sen opettamista hankalana muutosten vuoksi. Hieman tavallisempi näkemys tuntui olevan, että oli tärkeää omaksua yleisperiaatteet ja ymmärtää miten lakeja sovelletaan oikeuskäytännössä. Suurissa organisaatioissa on lainsäädännön erityistuntijoita, pienten kuntien tilannetta pidettiin vaikeampana.

Kiinteistöosaaminen. Etenkin pienissä kunnissa, joissa maanomistus on rikkonainen, oli havaittu tarpeelliseksi tun-

⁶ Nimike *planner* kuvaa ammattipätevyyttä, joka pohjautuu monitieteiseen koulutukseen. Koulutuksen sisältö vaihtelee kuitenkin maittain ja voi sisältää osia esimerkiksi arkkitehtuurin ja yhdyskuntasuunnittelun, maanmittaustieteiden, liikennetekniikan, maantieteen, sosiaalitieteiden, politiikan ja oikeustieteen opinnoista. Planner-profession tähtävää koulutusta annetaan mm. Pohjois-Amerikassa ja Britanniassa, mutta myös Keski-Euroopan maissa. Suomessa planner-koulutuksesta on keskusteltu mm. Yhdyskuntasuunnittelun Seuran piirissä.

tea kiinteistönmuodostusta ja siihen liittyviä kysymyksiä sekä kaavoituksen että sopimusjuridiikan kannalta. Aihepiiri liittyy sekä lainsäädäntöön että paikkatietoon.

Tietotekninen osaaminen. Tätä sanaa ei useinkaan käytetty vaan viitattiin ”digiosaamiseen”, digitalisaatioon tai siihen liittyviin asioihin, kuten paikkatietoon, visualisointiin, lisättyyn todellisuuteen, tietomalleihin, avoimeen dataan ja sovellusrajapintoihin. Kuntasektorin haastatellut puhuivat asiasta melko yleispiirteisesti, kun taas konsulteilla oli täsmällisempiä näkemyksiä. Siinä missä kunnan palveluksessa on paikkatieto-osaaja (esimerkiksi maanmittausalan diplomi-insinööri), konsultilla voi olla palkkalistoillaan koodaustaitoinen sovelluskehittäjä, ”devaaja”. Yhden ehdotuksen mukaan koulutuksessa voitaisiin esitellä joukko käyttökelpoisia tai suositeltuja sovelluksia sen ymmärtämiseksi, miten tietoa käsitellään ja visualisoidaan. Yhdyskuntasuunnittelija voisi myös opiskella tietotekniikkaa sen verran, että ymmärtäisi mistä sovelluksissa ja sovelluskehityksessä on kysymys ja osaisi ottaa käyttöön erilaisia sovelluksia kunnissa. Kunnissa on jo nyt tietynlaisia valmiuksia: esimerkiksi paikkatietoasiat liittyvät maanmittausinsinöörien koulutukseen, kun taas arkkitehteillä on usein kokemusta mallinnuksesta ja visualisoinnista. Keskeinen aihepiiri olivat jo edellä mainitut tietomallit, koska niiden odotettiin muuttavan ratkaisevasti suunnittelun toimintatapoja. Erillisten sovellusten asemesta puhutaan silloin tietoteknisesti hallitusta kokonaisuudesta.

Monipuolinen ymmärrys suunnittelusta, kyky tiimityöskentelyyn ja vuorovaikutustaidot kuuluivat haastateltujen näkemyksissä pitkälti samaan kokonaisuuteen. Monialaisuuden käsittäminen tietopohjaksi ja oppimissisällöiksi, kuten edellä, on vielä melko suoraviivaista. Mutkikkaampi kysymys sen sijaan on, miten vuorovaikutuksen ja tiimityön aihealueet liittyvät monialaisuuteen. Kun haastateltujen vuorovaikutusta koskevia näkemyksiä erittelee hieman tarkemmin, esille nousevat myös ammatillisen identiteetin, koulutuksen tuottaman pätevyyden ja työssä oppimisen kysymykset.

Vuorovaikutus tehtäväkenttänä ja osaamisina

Vuorovaikutus on yhdyskuntasuunnittelussa melko laaja käsite, joka voidaan alustavasti esittää tehtäväkenttänä. Siihen voidaan lukea esimerkiksi seuraavat haastateltujen esittämät asiat:

- viestintä ja tiedotus ulospäin
- keskustelu- ja yleisötilaisuudet
- työpajojen järjestäminen
- epäviralliset kaupunginosasuunnitelmat
- strateginen vaikuttaminen, suunnitelmien perusteleminen ymmärrettävästi
- asukaskyselyt, karttapohjaiset asukaskyselyt
- aloitteisiin perehtyminen ja vastaaminen.

Näiden ohella haastatellut käyttivät myös termejä osallistuminen ja osallistaminen. Osallistamisella on kommunikatiivisen ja osallistuvan suunnittelun (participatory planning) tutkimuskirjallisuudessa hieman huono kaiku, koska on pyritty erottamaan ulkopuolelta ohjattu osallistava vuorovaikutus omaehtoisesta osallistumisesta. Haastatelluille nämä käsitteet tuntuivat kuitenkin olevan melko samanarvoisia.

Vuorovaikutuksen osallistujaryhmiä olivat haastateltujen kuntatoimijoiden mukaan mm. yksittäiset kuntalaiset, tietyn alueen asukkaat, koulut, kaupungin oma organisaatio, poliitikot, intressiryhmät, elinkeinoelämä, johtotasolla seudun kunnat keskenään, seututasolla kunnat ja laajoissa yleiskaavakysymyksissä myös seutu- ja valtiotaso. Ryhmät valitaan mm. kaavatason mukaan. Muutama haastateltu tähdensi vuorovaikutuksen olevan osa normaalia maankäytön ja suunnittelun prosessia eikä siitä erillinen asia. Viestintää varten organisaatiot olivat voineet palkata erillisen vuo-

rovaikutussuunnittelijan, mahdollisesti henkilön jolla on tiedotusalan koulutus. Erillistä vuorovaikutussuunnittelijaa saatettiin käyttää myös siksi, että hän suunnittelun ulkopuolisena kykenisi paremmin hallitsemaan monitahoisia intressitilanteita. Esiintymisien katsottiin toisaalta kuuluvan suunnittelijan tehtäväkenttään, joten hänellä tulisi olla siihen valmiuksia. Pidettiin myös vaarana, että osallistumisesta tulee itsetarkoitus sellaisissakin kohteissa, joissa muutosten vaikutukset ovat vähäisiä.

Muutama haastateltu mainitsi karttapohjaiset asukaskyselyt, mutta muuten vuorovaikutuksen välineitä käsiteltiin niukasti. Sosiaalisen median (kuten Facebookin) käyttö oli kuitenkin yksi keskusteltu aihepiiri. Moni kuntatoimija epäili sosiaalisen median soveltuvuutta suunnittelun apuvälineeksi. Syitä olivat epäselvät keskusteluroolit ja vaikeus hallita keskusteluja, epäily tasapuolisuuden toteutumisesta, se ettei mediakeskusteluja voi käyttää päätöksenteossa, tähän liittyvä väärin odotusten vaara ja myös keskustelun edellyttämät resurssit. Sosiaalisen median katsottiin kuitenkin soveltuvan epäviralliseksi viestintäkanavaksi samoin kuin erilaisiin kokeiluihin, kun on tarpeen tavoittaa jostakin aihepiiristä kiinnostuneita. Näkemyksistä välittyi kuntatoimijoiden rooli tasapuolisuutta vaalivina viranomaisina, mutta myös kiinnostus sosiaalisen median mahdollisuuksia kohtaan.

Vastaavaa kaksijakoisuutta ilmeni, kun keskustelu kääntyi koskemaan kansalaisaktivismia. Omaehtoisuuden ja tasapuolisuuden välinen jännite onkin yksi kansalaisaktivismiin kiinnostava puoli, koska jo vanhastaan suunnittelussa on jouduttu ottamaan kantaa erilaisten hyvinkin suurien taloudellisten intressejä edustavien toimijoiden näkemyksiin. Etenkin silloin kun kaivattiin uusia ideoita, kaupunkilaisten omaehtoinen toiminta koettiin tervetulleeksi ja toivottiin asioiden ”lähtävän positiivisella tavalla lapasesta”. Toisaalta joidenkin intressiryhmien toiminta koettiin manipuloivaksi, koska sosiaalinen media mahdollistaa suuren vaikuttajamäärän nopean kokoamisen. Yksi haastateltu katsoi Facebookissa toimivien aktivistiryhmien mukaan tulon vallankumoukselliseksi muutokseksi, koska näin irtauduttiin tyypillisestä asetelmasta, jossa vastakkain olivat suunnitelmien tekijät ja suunnitelmia vastustavat. Hän piti toisaalta ongelmallisena nk. varjosuunnittelua ja toivoi, ettei intressiryhmien esitysten ero viralliseen suunnitteluun pääsisi hämärtymään. Toinen haastateltu halusi erottaa vuorovaikutuksen suoraa kansalaisosallistumista korostavista kommunikatiivisen suunnittelun teorioista ja korosti vuorovaikutuksessa poliittisen prosessin merkitystä.

Sosiaalisen median merkitys kuvastaa suunnittelijan roolin muuttumista. Haastatellut liittivät vuorovaikutuksen tarpeen esimerkiksi suunnittelutehtävien monimutkaistumiseen, ihmisten käyttäytymisen eriytymiseen, täydennysrakentamiseen ja yhteensovittamisen tarpeeseen. ”Lähes kaikki uudet kerrostalot on jonkun pientalon asukkaalle näköpiirissä... tätä ei suju kivutta.”

Vuorovaikutukseen liittyviä osaamisia olivat haastateltujen mukaan mm. esittämis- ja esiintymistaidot, kirjoittamistaidot, neuvottelutaidot, ryhmätyötaidot, moderointitaidot, keskusteluun ja kritiikkiin valmentautuminen, sosiaaliset vuorovaikutustaidot sekä myynti- ja kaupalliset taidot. Yksi haastateltu esitti, että koulutuksessa keskusteltaisiin enemmän keskeneräisistä töistä valmiiden tulosten kritiikin asemesta. Muutama haastateltu tunnisti myös tietomalleihin liittyvän pelillistämisen mahdollisuudet sekä suunnitelmien havainnollistamisessa että tiedon keräämisessä ja vuorovaikutuksessa. Myös tarve muun kuin suunnitelmatiedon visualisointiin kasvaa digitalisaation myötä.

Suunnittelu on oma osaamisalueensa

Moni kunta- ja konsulttipuolen haastateltava korosti suunnittelua omana taitonaan. Haastatellut kuvailivat suunnittelua eri tavoin, jotka luonnollisesti vaihtelivat sisällöltään. Suunnittelun olemusta ja siihen liittyviä persoonallisuuspiirteitä ja asenteita kuvailtiin muun muassa seuraavin tavoin:

- luontevaa erilaisten vaihtoehtojen tuottamista ja vertailua
- ”tulevaisuuden tekemistä”

- ratkaisuhakuisuutta, luovaa ajattelua
- geometrinen hahmotuskyky
- visionäärisyyttä
- ”kaupunkisuunnittelu, design, on oikeastaan palvelumuotoilua”
- kiinnostus, motivaatio, innostus, aito halu edistää asioita
- ”suunnittelemisen paloa”, halua jättää oma kädenjälki
- joustavuutta, kykyä tehdä kompromisseja.

Suunnitteluosaamisen ohella mainittiin ”kokoava osaaminen”, joka tarkoittanee erityisesti projektitiimin vetäjän kykyä yhdistää olennaiset asiat. Suunnittelussa yhdistyvät siis pragmaattisen ratkaisukeskeisyyden, näkemyksellisyyden, tuotteliaisuuden ja vertailevan harkinnan näkökohdat. Erityisesti kaavoitukseen liittyi myös haastatellun arkkitehdin ajatus rakennussuunnittelun ja kaavan keskinäisen suhteen hahmottamisesta: ”... että talo ei ole vaan semmonen tulitikkulaatikko tossa vaan sillä on joku sisäinen elämä, ja joku sisäinen logiikka, jolla on joku vaatimuksensa myös siihen ympäröivään maailmaan.” Muutama haastateltu arkkitehti mainitsi rakennussuunnittelun osaamisen tarpeelliseksi nimenomaan asemakaavoittajalle. Yksi arkkitehti piti kuitenkin ongelmana kaavan ja myöhemmän rakennussuunnittelun välistä kilpailuasetelmaa ja pohti ratkaisuksi rakennussuunnittelun ja kaavoituksen eriyttämistä niin, että planner-koulutus eroaisi selvästi rakennussuunnitteluun tähtäävästä arkkitehtikoulutuksesta. Esille tuli myös kritiikkiä sitä kohtaan, että yhdyskuntasuunnittelua ei arkkitehtikoulutuksessa ollut arvostettu riittävästi.

Muutama haastateltu näki selvitykset ja selvityspainotteisuuden eräänlaisena vastakohtana suunnittelulle: ”ikään kuin kaava olisi selvitysten summa”. Suunnittelutyötä siis tarvittaisiin, koska selvitysten tekeminen ei vielä tuota tulokseksi tarvittavaa suunnitelmaa, kaavaa. Tällainen haastateltujen esiin tuoma vastakkainasettelu saattaa johtua selvitysten kasvaneesta painoarvosta ja siitä ajatuksesta, että näin suunnittelun keskeinen tehtävä, ratkaisujen tuottaminen, jääkin sivuosaan. Selvitykset työllistävät huomattavan paljon kuntien suunnittelutoimintaa ja varsinkin konsulttitoimistoja. Siksi konsulttitoimistoissa pohditaan myös eri koulutuspuolelta soveltuvuutta erilaisiin tehtäviin. Tämä tarkoittaa yleisemmin sitä, että projektitiimeissä roolit määräytyvät herkästi koulutustaustojen mukaan.

Voiko suunnittelua opettaa? Haastattelujen nojalla asiaa voi luonnehtia kahtalaisesti. Opiskelijoilla voi olla luontaisia kiinnostuksen kohteita ja taipumuksia, jotka ohjaavat heidän suuntautumistaan. Tämä on tietysti henkilökohtainen kysymys, johon koulutuksen ei tarvitse ottaa kantaa, etenkin kun yhdyskuntasuunnittelu tarjoaa monenlaisia uramahdollisuuksia. Toisaalta kyse näytti olevan myös opetussisällöistä. Arkkitehtikoulutus, erityisesti harjoitustyöt ja projektit, sisälsi monen mielestä piirteitä, jotka suosivat suunnittelemaa otetta.

Osaaminen ja työtehtäviin sijoittuminen

Edellä perusteltiin tiimityön yleistymistä sillä, että mutkikkaat suunnittelutehtävät edellyttävät monen alan yhteistyötä. Tällöin tuli esille erityisosaamisen suhde monialaiseen osaamiseen siten, että erityisosaaminen on avain tiimiin osallistumiselle, kun taas monialainen osaaminen edistää yhteistyötä. Tämä asetelma mutkistuu, kun tarkastellaan yhdyskuntasuunnittelun tehtäväkenttää.

Muutama alustava erottelu on tarpeen. Ensinnäkin työnantajien osalta puhutaan suhteellisen pysyvistä organisaatioyksiköistä, jotka vuorostaan voivat koostua erilaisista myös suhteellisen pysyvistä, usein samantyyppistä osaamista edustavista alayksiköistä. Jälkimmäisiä saatetaan kutsua tiimeiksi. Nämä rakenteet on erotettava käsitteellisesti projektiorganisaatioista, jotka puolestaan ovat ainutkertaisia, tilapäisiä ja tyypillisesti monialaisia. Kun puhutaan tiimityöstä, tarkoitetaan usein juuri projektityöskentelyä. Etenkin konsulttitoimistojen toiminta on vahvasti projektiperustaista, mutta projekteja toki tehdään myös julkisella sektorilla. Työn projektiluonteen vuoksi konsulttitoimistoissa ei juuri noudateta kaavatasojen mukaista organisaatiota.

Koulutuksen suunnittelussa olisi jollakin tavalla pohdittava kysymystä suunnittelijan roolista. Näkökohtia on ainakin kaksi. Ensinnäkin, työrooleihin liittyy kysymys professionaalista identiteetistä. Tietty opintosisältö tutkintonimikkeineen voi johtaa tietynlaisiin työtehtäviin, vaikka tarkoitus olisikin tuottaa yleisemmin ”yhdyskuntasuunnittelijoita”. Millaisiin työtehtäviin tietyn tutkinnon kautta halutaan sijoittua? Opintosisältöjen asemoituminen tietynlaisten aihepiirien tai suunnitteluhaasteiden ympärille ei välttämättä vielä määrittele työssä tarvittavia valmiuksia. Samaan kysymyksenasetteluun liittyy tutkijakoulutuksen ja suunnittelijakoulutuksen välinen suhde.

Toiseksi kyse on muodollisista pätevyyksistä, siitä mikä tunnustetaan riittäväksi koulutukseksi tiettyyn tehtävään. Vaikka pätevyys rakentuisi myös työssä syntyneiden referenssien varaan, polku ensimmäisiin referensseihin voi merkittävästi perustua pohjakoulutukseen.

Suuri osa haastatelluista kuvaili omaa organisaatiotaan. Kuntaorganisaatioissa näyttää pyrkimyksenä olevan raja-aitojen madaltaminen. Esimerkiksi yleis- ja asemakaavoitus on monessa kaupungissa yhdistetty ja yksiköiden kokoa siis kasvatettu. Suuressa yksikössä on enemmän mahdollisuuksia työn kautta erikoistumiseen, koska henkilöt voivat siirtyä hankkeesta toiseen. Kaupungilla voi olla esimerkiksi arkkitehti, joka keskittyy kulttuuriympäristöihin. Tehtäviä voi myös vaihdella, jolloin työnkuva monipuolistuu. Pienessä kunnassa tehtäväkenttä on laajempi mutta resurssitkin niukemmat, kuten jo edellä on todettu.

Erityisesti konsulttitoimistoilla vaikutti olevan selviä periaatteita sen mukaan, miten koulutus pohja linkittyy erilaisiin osaamisiin. Yksi haastateltu esitti yleispiirteisen jaon, jonka mukaan maantieteilijät tekevät selvityksiä, strategioita ja yleiskaavoja, maanmittausalan diplomi-insinöörit mitoittavia ja teknisiä yleiskaavoja ja arkkitehdit pääosin kaupunkisuunnittelua, detaljikaavoitusta ja jossain määrin yleiskaavoja. Näin syntyi kolme eräänlaista (pysyvää) alatiimiä. Haastatellun mukaan tämä jako edisti myös työyhteisön hyvinvointia, kun mukana oli eri ammattikuntia. Tehtäviin vaikuttivat kuitenkin myös henkilökohtaiset ominaisuudet, joten jako on siinä mielessä yksinkertaistava. Toinen haastateltu esitti samansuuntaisia näkemyksiä, joskaan ei yhtä kategorisesti: arkkitehdit eivät juurikaan tehneet selvityksiä, jotka taas olivat maantieteilijöiden ominta alaa, maanmittausalan diplomi-insinöörit olivat hyvin perehtyneitä merkintä- ja määräysasioihin ja karttoihin, ja maisema-arkkitehdeissa puolestaan oli yleiskaavoitukseen sopivia. Konsulttitoimisto rekrytoi myös AMK-tutkinnon suorittaneita. Nämä näkemykset kuvastavat kahden eri konsulttitoimiston käytäntöjä. Kuntien edustajat eivät tyypillisesti osaamisia näin vahvasti, ja kuntien väliset erot olivat suuria. Lisäksi asiaan vaikuttaa se, että opintoja on jo vanhastaan voinut yhdistää. Esimerkiksi monet yleiskaavoitusta tekevät maantieteilijät ovat opiskelleet yhdyskuntasuunnittelua arkkitehtuurin koulutusohjelmissa.

Suuremmissa kaupungeissa organisaatiot olivat melko suuria mutta yksilöllisiä. Varsinkin yleiskaavoitus oli luonteeltaan moniammatillista, kun taas asemakaavoituksessa oli tyypillisesti arkkitehteja. Yhdessä kaupungissa yleiskaavoitusta tekivät mm. diplomi-insinöörit mutta eivät lainkaan arkkitehdit. Toisessa kaupungissa yleiskaavoituksessa oli toistaiseksi pääosin arkkitehteja, mutta mm. liikennesuunnittelun ja kaavatalouden yleiskaavoitusresursseja oli tiin lisäämässä. Kolmannen kaupungin yleiskaavoituksessa oli mm. maantieteilijöitä, arkkitehteja ja maisema-arkkitehteja. Oman lukunsa muodosti Helsingin laaja suunnittelukoneisto, jossa yleiskaavapuolella oli mm. arkkitehteja, suunnittelumaantieteilijöitä sekä sosiaalitieteiden, aluetieteen ja kansantalouden asiantuntemusta. Nämä ovat yksilöllisiä haastatteluissa mainittuja esimerkkejä, koska systemaattista selvitystä yksiköiden koostumuksesta ei tässä selvityksessä tehty.

Projektitiimien koko saattaa konsulttitoimistoissa olla tyypillisesti kahdesta kahteenkymmeneen; minimi kaksi tarkoittaa, että projektissa on oltava nk. laadunvarmistaja, vaikka hänen työpanoksensa olisi pieni. Projektitiimissä erilaiset osaamiset tukevat toisiaan, esimerkiksi niin että yhdistetään suunnittelu- ja selvitysosaamista.

Työssä syntyy käytännön osaaminen

Yhdyskuntasuunnittelija hankkii suuren osan tarvitsemistaan valmiuksista ja käytännön osaamisesta vasta työtehtävien kautta. Tätä näkökohtaa korosti varsin moni haastatelluista. Osaaminen on lisäksi suunnitteluorganisaation pääomaa, jota ylläpidetään ja kehitetään. Haastateltujen näkemykset yhdyskuntasuunnittelun osaamistarpeista olivat melko käytännönläheisiä. Myös keskusteltaessa tutkimustarpeista muutama haastateltu painotti sovellettavuutta: haluttiin selvityksiä jotka tukevat maankäytön suunnittelua ja kaupungin valitsemia suunnittelun strategioita.

Vertaistuki on kaupungeille tärkeää. Verkottumiseen antavat mahdollisuuksia kaupunkisuunnittelijoiden keskinäiset tapaamiset esimerkiksi kymmenen suurimman kaupungin asemakaavoittajien tai keskisuurten kaupunkien yleiskaavoittajien kesken. Kaupunkien prosessit ovat erilaisia, mutta yhteistäkin on, samoin yhteisiä haasteita esimerkiksi organisaatiomuutosten ja digitalisaation parissa. Yhteistyötä tehdään myös seudullisesti, ja pienillekin kunnille ovat tärkeitä keskustelut naapurikuntien suuntaan. Suurehkoille kaupungeille ovat tärkeitä myös yhteydet Pohjoismaihin ja muuallekin ulkomaille. Mahdollisuudet opintomatkoihin riippuvat kuitenkin vahvasti kaupungeista. Ekskursioiden aiheita ovat olleet esimerkiksi kaupungistuminen yleensä, täydennysrakentaminen, viherrakentaminen ja korkea rakentaminen sekä myös käytännöt ja prosessit.

Koulutuksen merkitys tuli ilmi pohdittaessa työssä oppimisen edellytyksiä. Koulutus luo pohjaa myöhemmälle oppimiselle ja antaa myös käsityksen siitä mitä olisi omaksuttava. Yhden haastatellun sanoin, ”valtaosa on kuitenkin sitä työn kautta opittua, mutta se että jos mulla ei olisi sitä koulutusta takana... niin todennäköisesti minä en olisi oppinut niitä asioita mitä minä oon oppinu.” Työ sen sijaan voi tarjota käytännön välineitä, jollaisia ei ole opiskeluaikana käytössä. On siten johdonmukaista ajatella, että koulutus saa olla teoriapainotteisempaa kuin työelämä, mutta työtehtävissä teoriaosaaminen on vasta lähtökohta. Haastatelluilta tiedusteltiin, mitä työssä opitusta voisi mahdollisesti siirtää koulutukseen. Tämä pohdinta tuotti osaltaan edellä kuvattuja näkemyksiä toivotuista oppimissisällöistä.

Kunnat ja konsulttitoimistot edustavat varsin erilaisia oppimisympäristöjä. Konsulttitoimistot tarjoavat erilaisia urapolkuja. Yksi mahdollisuus on, että uusi työntekijä tekee muutaman vuoden intensiivisen uran konsultilla, osallistuu lukuisiin kaavoitushankkeisiin ja hakeutuu sitten julkiselle sektorille. Konsultin palveluksessa on myös mahdollista erikoistua jonkin alueen asiantuntijaksi tai siirtyä projektinjohtotehtäviin ja pääsuunnittelijaksi. Myös kunnat siirtävät osaamista uusille tulijoille. Apuna perehdyttämiseen voi olla esimerkiksi kokeneen ja nuoremman työntekijän paritöskentely, laatukäsikirja tai sisäinen koulutus.

Tutkintokoulutus ei ainoastaan luo pohjaa myöhemmille tehtäville, vaan sekä konsulttitoimistot että kunnat suosivat koulutuksen aikaista vuorovaikutusta. Välineenä voi toimia esimerkiksi opiskelijan konsulttitoimistolle tekemä diploma- tai pro gradu -työ, jonka jälkeen vastavalmistunut voi olla hetken aikaa aiheensa erityisasiantuntija – asetelma hyödyttää sekä häntä itseään että konsulttitoimistoa. Myös kuntapuolen vastaajista monet pitivät vastavalmistuneiden tuoreita näkemyksiä tervetulleina. Nuoret osaajat katsottiin myös tärkeiksi digitalisaation edistämiseksi.

Käytännössä kunnat haluavat usein rekrytoida sellaisia, joilla on jo kaavoituskokemusta. Opintojen aikainen harjoittelu kunnan palveluksessa tarjoaa tällöin erään molemmin puolin käyttökelpoisen väylän. Myös konsulttitoimiston edustaja kritisoi korkea-asteen opintojen organisoimista sellaisiksi, ettei alkuvuosina synny käytännön työn kannalta tarpeellisia valmiuksia eivätkä opiskelijat siksi pysty harjoittelemaan konsulttitoimistoissa opintojen aikana. Hän mainitsi myös tutkintorakenteen muuttamisesta sellaiseksi, että [tieteellisille] jatkotutkinnoille annetaan paljon painoarvoa.

Siihen nähden kuinka paljon haastatellut korostivat työssä oppimisen tärkeyttä, on kiinnostavaa verrata tätä painotusta voimavaraselvityksen tuloksiin: ”Huomattava enemmistö vastanneista, yli kolme neljästä katsoi, että henkilöstön koulutus ja kokemus vastaa asemakaavoituksessa vaadittavaa osaamista. Hieman pienempi mutta kuitenkin selvä enemmistö, kaksi kolmesta katsoi, että henkilöstön koulutus ja kokemus vastaa yleiskaavoituksessa vaadittavaa osaamista.” (Puustinen et al. 2013, 29.) Tässä koulutusta ja kokemusta ei kuitenkaan ollut erotettu toisistaan.

Täydennyskoulutuksen asema on vakaa

Tämän selvityksen painopiste on peruskoulutuksessa, mutta haastatteluissa sivuttiin myös täydennyskoulutusta.⁷ Kuntien suunnitteluorganisaatioissa ollaan kiinnostuneita täydennyskoulutuksen mahdollisuuksista. Niukat resurssit rajoittavat osallistumismahdollisuuksia, joten usein on mahdollista lähettää vuosittain vain muutamia osallistujia. Yhden haastatellun mukaan kaupungit arvostavat teknistä, suoraviivaista koulutusta, joka johtaa melko helposti tuloksiin eikä yleensä ylitä hallintorajoja. Toisaalta monipuoliseksi ja syventäväksi katsotun YTK:n pitkän kurssin mainitsi seitsemän haastateltua, ja sillä näyttää olevan vakiintunut asema sekä kunta- että konsulttisektorilla. Yksi haastatelluista korosti myös pitkän kurssin arvoa vakiintuneena instituutiona.

Toivottuja täydennyskoulutuksen aihealueita olivat esimerkiksi kiinteistöjä koskeva osaaminen, kehitettävät liikenne- ja ratkaisut kuten kävely-ympäristöt ja raitioliikenne, keskustojen kehittäminen sekä supistuvilla alueilla myös päätäjille suunnattu koulutus.

Täydennyskoulutuksella on muitakin tehtäviä kuin vain tietosisältöjen välittäminen. Tilaisuudet koetaan myös hyviksi verkostoitumisen ja vertaisoppimisen näkökulmasta.

Näkemyksiä koulutusta koskevista esimerkeistä

Haastattelujen lopussa käytettiin eräänlaisena virikemateriaalina kahta viimeaikaista koulutusohjelmaesimerkkiä. Ensimmäinen näistä oli Aalto-yliopiston Insinööritieteiden korkeakoulun uuden englanninkielisen maisteriohjelman yksisivuinen esite, toinen Aalto-yliopiston ja Helsingin yliopiston yhteisen kaupunkitutkimuksen kandidaatin kuvauksen kuvaus Kaupunkiakatemiaksi nimetyssä kokonaisuudessa (tarkemmin ks. liitteet 1 ja 3). Luonteenomaista kummallekin näistä on eri alojen opintojen yhdistely.

Pääasiassa koulutuksen monialaisuuteen suhteuduttiin myönteisesti. Moni katsoi liikenteen ja maankäytön yhdistämisen tervetulleeksi ja tärkeäksi. Sama koski pyrkimyksiä liittää opintoihin esimerkiksi sosiologian, kaupunkiekologian, paikkatiedon, kaupunkikulttuurin ja palvelumuotoilun aihepiirejä. Yhdistelyn katsottiin laajentavan ymmärrystä ja ehkäisevän asiantuntijuuden siiloutumista. Materiaalia tulkittiin toisaalta vaihtelevilla tavoilla, koska tutustumiseen oli vain niukasti aikaa.

Pohdintaa herätti kysymys tieteellisyyden ja käytännönläheisyyden suhteesta. Se on selvästi asia, johon on syytä kiinnittää huomiota. Jonkin verran heräsi epäilyksiä liiasta teoreettisuudesta ja tutkimuspainotuksesta suunnitteluvalmiuksien kustannuksella. Nämä kaksi näkökulmaa olisi siten hyvä tunnistaa mahdollisesti ristiriitaisina ja ainakin yhteisiä aikaresursseja kuluttavina. Yksi haastateltu puolestaan korosti suunnitteluun orientoitumisen ja kriittisen orientoitumisen välistä ristiriitaa. Toisaalta tuli esiin myös hyväksyvä ajatus tiedolla johtamisesta ja tutkimustiedon arvosta kaupunkikehityksen kehittämisvalintojen perustana.

⁷ Täydennyskoulutuksella tarkoitetaan tyypillisesti lyhytkestoista työnantajan rahoittamaa koulutusta, joka auttaa ylläpitämään ja kehittämään ammattitaitoa. *Jatkokoulutus* tarkoittaa koulutusta, joka valmentaa peruskoulutuksen jo hankkineita aikaisempaa vaativampiin tehtäviin.

Haastatteluissa esitettiin kritiikkiä kansainvälisen näkökulman ja myös englanninkielisen opetuksen painottamista kohtaan. Jotkut katsoivat, että suunnittelun tulee palvella kansallista näkökulmaa ja paikallisia olosuhteita. Yleisemmin asiaa pohdittaessa kuitenkin korostettiin myös tarvetta ymmärtää kansainvälistä suunnittelukontekstia. Tulkitsen tämän niin, että ongelma ei ole kansainvälisyys sinänsä vaan huoli kansallisten tarpeiden tyydyttämisestä. Edelleen voi tulkita, että opetuskieli ja oppimissisällöt liittyvät toisiinsa, koska ulkomaisten opiskelijoiden ensisijaisena tarpeena ei ole perehtyä suomalaiseen suunnittelujärjestelmään. (Syventäväksi pohdinnaksi opetuskielestä ja angloamerikkalaisista vaikutteista ks. Mattila & Hytönen 2016.)

Esitetyt ohjelmat koettiin myös tarpeettoman erillisiksi toisistaan. Tähän yhteyteen voidaan ehkä liittää muutaman haastatellun näkemys siitä, että liikenne ja maankäyttö eivät saisi olla saman arvoisina ohjelmassa, koska liikenne painottuu silloin liiaksi. Yksi haastateltu ehdotti taloutta lisättäväksi maankäytön ja liikenteen täydentäjäksi. Toinen haastateltu, arkkitehti, piti vaarana liiallista teknisyyttä ja kaipasi lisää arkkitehtuurin näkökulmaa.

Yksi huoli koski sitä, miten nuoret ”löytävät” nämä opinnot, ja mikä on valmistuvien ammatillinen profiili ja ammattinimike. Tässäkin tuli siis esiin professionaalin identiteetin ja valtuutuksen kysymys. Työtehtävät määritellään yhä pitkälti tutkintonimikkeiden avulla. Toisaalta sama haastateltu piti hyvänä tutkintojen monipuolistamista, kun kaavoittaja-arkkitehtien eläkkeelle jäädessä on joka tapauksessa monipuolistettava osaamista.

Kritiikkiä esitettiin maakuntatasolla myös siitä, että esitellyt ohjelmat edustivat molemmat kasvun suunnittelua. Nähtävästi tällä viitattiin siihen, että esitetyt teemat korostuivat keskuskaupunkien suunnittelussa. Kutistuvien alueiden näkökulmasta ohjelmilla ei siten ollut riittävästi annettavaa.

Yhteenveto: koulutustarpeet

Yhdyskuntasuunnittelijalla tulisi olla monialaista osaamista. Siihen sisältyy yleissivistävää osuutta, ymmärrystä suunnittelun eri näkökulmista, tarkastelutasoista ja prosesseista sekä muidenkin alojen tuntemusta. Monialaisuutta tarvitaan, koska suunnitteluongelmat ovat mutkikkaita ja suunnittelu on yhä enemmän tiimityötä. Haastatteluissa nk. planner-koulutus ei kuitenkaan noussut kovin selvästi esiin. Myös yhteistyötaitojen omaksumista pidettiin tärkeänä. Laaja-alaisen koulutuksen toteuttaminen on haastavaa rajallisten resurssien vuoksi. Lisäksi suunnittelijan on monialaisuuden ohella myös erikoistuttava omaan alueeseensa, sillä monialaisuus katsottiin arvokkaaksi juuri asiantuntijaroolin täydentäjänä, ja tiimityökin perusta on eri asiantuntijuuksien yhdistämisessä. Konsulttitoimistoissa erikoistuminen nähtiin tärkeämmäksi kuin kuntasektorilla.

Taloustietämys, lainsäädäntö ja erityisesti lakien soveltamisen ymmärtäminen, kiinteistöosaaminen ja tietotekninen osaaminen tulivat esille erityisinä tarpeina, jotka on syytä ottaa huomioon koulutusohjelmissa. Paljon huomiota kiinnitettiin vuorovaikutuksen eri puoliin, koska erilaiset vuorovaikutustilanteet kuuluvat olennaisesti suunnitteluun. Kohderyhmät voivat olla hyvin vaihtelevia. Lisäksi vuorovaikutukseen sisältyi perustavia suunnittelun luonnetta koskevia kysymyksiä, kuten suhde kansalaisaktivismiin ja sosiaaliseen mediaan. Myös suunnittelu katsottiin erilliseksi ja monitahoiseksi osaamiseksi. Suunnittelun korostamista tällä tavalla perusteltiin mm. sillä, että erilaisten selvitysten painoarvo on kasvanut ja niiden on koettu hämärtäneen ratkaisujen tuottamisen tärkeyttä.

Suuri osa käytännön valmiuksista syntyy vasta työkokemuksen myötä. Suunnitteluorganisaatioilla on osaamispuutetta, jota ne myös pyrkivät aktiivisesti ylläpitämään ja uusintamaan. Tässä ne hyödyntävät omaa kumuloituvaa kokemustaan, vertaistukea ja muualta, myös koulutuksen kautta saatavia vaikutteita. Tutkintokoulutus antaa valmiuksia työssä oppimiseen. Yhteys tutkimukseen ja teoreettinen sisältö voidaan katsoa yliopistotasoisesta opetuksen peruslähtökohdiksi. Teoriaa voi kuitenkin omaksua monella tavalla. Teoriaopetuksen tulisi tukea myös myöhempää käytännön työtä eikä painottua liikaa tutkijanuran edistämiseen.

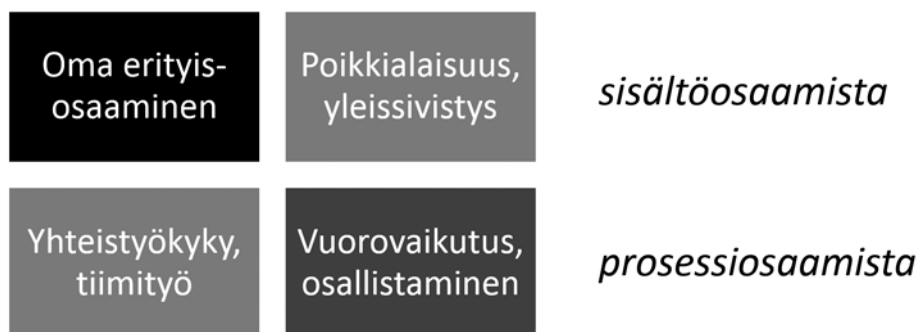
Yhdyskuntasuunnittelijan ammatillinen profiili

Viimeisessä luvussa voidaan nyt pohtia, miten esille tulleet osaamistarpeet voitaisiin ottaa huomioon koulutuksessa.

Koulutuksen sisältöjen pääpiirteittäinen jäsentäminen

Generalisti joka on specialisoitunut omaan aihealueeseensa – näin yksi haastatelluista määritteli yhdyskuntasuunnittelijan toivotun roolin.

Ensimmäinen materiaalin pohjalta luonnosteltu jaottelu nojautuikin tähän lähtökohtaan: oma erityisosaaminen on erotettava poikkialaisesta ja yleissivistävästä (ts. monialaisesta) osaamisesta. Tähän jakoon liittyy vielä kaksi muuta osaamisen lohkoa: ensinnäkin yhteistyökyky ja tiimityö, joita poikkialainen ymmärrys osaltaan edistää, ja toiseksi vuorovaikutus. Tällä tavalla syntyi kuvion 1 jaottelu.⁸ Analyysin edetessä tämä ensimmäinen versio osoittautui kuitenkin ongelmalliseksi erityisesti yhteistyön ja vuorovaikutuksen osalta. Edellä alaluvussa ”Osaaminen ja työtehtäviin sijoittuminen” kuvataan, miten oma erityisosaaminen voi johtaa erilaisiin yhteistyörooleihin, kuten selviytymiseen työhön tai suunnittelupainotteisiin tehtäviin. Tältä osin yhteistyökyvyn ja tiimityön käsite ei rajaudu kovin selkeästi. Lisäksi yhteistyökyvyt muodostuvat myös vuorovaikutustaidoista, joten nämä kaksi lohkoa ovat keskenään tarpeettoman päällekkäisiä. Myös ylemmät erityisosaamisen ja poikkialaisuuden osiot kaipaisivat hieman tarkempaa sisäistä erittelyä.

Kuvio1. Alustava työn aikainen jaottelu osaamisen alueisiin. Sen ongelmaksi tulevat jäsentymättömät suhteet eri osien välillä ja toisaalta se, mitä yhteistyökyvyn ja tiimityön osaamisalue oikeastaan sisältää.

Tätä pohjalta päädyttiin hieman toisenlaiseen jaotteluun, joka on esitetty kuviossa 2. Se noudattelee paremmin haastateltujen näkemyksiä, mutta siihen on otettu myös tärkeä lisäelementti: syventävä tietämys ja osaaminen. Osittain on kyse tieteellisestä tiedosta. Tieteen arvoa korostaa jo sellaisenaan nk. kredentialistinen järjestelmä, jossa valtio, koulutuslaitokset (etenkin yliopistot ja korkeakoulut) ja ammatilliset järjestöt toimivat rinnan ja yhteistyössä. Tieteellisellä tiedolla perustellaan myös profession oikeutusta nk. funktionalistisessa professiotutkimuksen koulukunnassa (Puustinen 2006, 92–93).

Yksi haastattelujen kiinnostava piirre olikin suhtautuminen tieteelliseen ja tutkimustietoon. Aihetta koskevat maininnat eivät olleet kovin runsaita, mutta ne olivat pääosin myönteisiä. Tutkimuspainotuksen rinnalle nousi kuitenkin käytännön osaamisesta huolehtiminen, ja joissakin tilanteissa nämä kaksi tuntuivat joutuvan ristiriitaan. Selvitys antoi viitteitä siitä, että professionaaliseen käytännön työhön tähtäävässä koulutuksessa olisi varsin tarkasti punnit-

⁸ Tämä alustava jaottelu oli esillä Yhdyskuntasuunnittelun rekrytointimessuilla Espoon Otaniemessä 16.11.2016. Messut järjesti Yhdyskuntasuunnittelun Seura ry.

Kuvio 2. Selvityksen perusteella muodostettu osaamisalueiden jaottelu. Se kuvaa tärkeiksi tunnistettuja osaamis-
misia, joiden varaan yhdyskuntasuunnittelijan ammatilliset valmiudet voisivat rakentua. Sellaisenaan jaottelu ei
kuitenkaan pyri kuvaamaan mitään konkreettista opintokokonaisuutta.

tava tieteellisen tiedon suhdetta käytännön valmiuksiin. Kyse ei ole vain oppimisen sisällöistä vaan myös opintojen jaksottamisesta. Mahdollisuus harjoitteluun opintojen ohella katsottiin tärkeäksi sekä kunta- että konsulttipuolella. Tämä näkökohdan kanssa ristiriidassa on tähtääminen mahdollisimman lyhyisiin koulutuksen läpimenoaikoihin, etenkin jos koulutuksessa painotetaan myös jatkotutkintovalmiuksia.

Kuviossa 2 on myös haluttu esittää, että erikoistuneen osaamisen ja syventävän osaamisen välillä ei ole jyrkkää rajaa, ja että myös yleistieto kuuluu samaan yhteyteen. Hyvä esimerkki on historianantuntemus, joka suunnittelutehtävien osalta merkitsee useimmiten yleistietoa, mutta voi merkitä myös syventävää osaamista esimerkiksi silloin, kun kaavoitetaan täydennysrakentamista vanhaan ympäristöön. Jonkun erityisaiheen tapauksessa kyse voi olla myös kyvystä soveltaa tutkimuksellista osaamista hankkeessa. Lisäksi ”suunnittelutaidot” on sisällytetty erikoistuneeseen osaamiseen, koska suunnittelu koskee yleensä sitä substanssialaa, jota nimenomaisesti opiskellaan.

Monialainen osaaminen on erotettu omaksi lohkokseen. Tässä se täsmentyy tarkoittamaan erityisesti muiden suunnittelualojen tietämystä yhteistyön edellyttämässä laajuudessa. Monialaisen osaamisen sisältö on luonnollisesti nähtävä suhteessa erikoistumiseen. Kokonaisuutena opintojen tulisi muodosta ”järjevä paketti”, joka sekä fokusoi omaa osaamista tietynlaiseen tehtäväkenttään että antaa henkilökohtaista liikkumavaraa. Laajasta osaamisesta on hyötyä myös silloin, kun vastuualue on laaja. Esimerkiksi pienen kunnan kaavoittaja voi hyötyä kiinteistönmuodostuksen, talouden ja lainsäädännön osaamisesta, vaikka olisi erikoistunut toiselle aihealueelle.

”Digiosaaminen” on myös erotettu omaksi lohkokseen. Sen pääpaino on eräällä tavalla tulevassa. Nuoret suunnittelijat ovat jo opintojen aikana käyttäneet erilaisia tietoteknisiä sovelluksia. Alan suuri visio on silti vielä kehitysvaiheessa: järjestelmä joka yhdistäisi eri alojen suunnitelmat, paikkatiedon, tietomallikuvaukset ja visualisoinnin. Kehityksen nopeutta on myös vaikea ennakoida. Talonrakennuspuolella yhdennetyn suunnittelun kehittäminen ja käyttöönotto on edennyt suhteellisen hitaasti.

Kaupunkitutkimuksen näkökulma

Merkittävä osa yhdyskuntasuunnittelun tutkimuksesta voidaan lukea kaupunkitutkimuksen piiriin. Kaupunkitutkimus on monitieteinen tutkimusala, jossa tutkitaan kaupunkien fyysisten tilojen ja sosiaalisten rakenteiden muutoksia, kaupunkitilojen merkityksiä sekä kaupunkikehitykseen vaikuttavia tekijöitä ja toimenpiteitä. Toisaalta kaupunkitutkimus on määritelty myös tutkimuskohteensa kaupungin avulla, jolloin hahmottuu laaja kirjo yliopistollisia oppiaineita eri tiedekunnissa ja yksiköissä.

Suomalaisen kaupunkitutkimuksen sisältöä analysoitiin vuonna 2008 Jauhiaisen ja Harvion tutkimuksessa. Siinä kaupunkitutkimuksen ala määriteltiin yhtäältä hyvin väljästi niin, että se kattoi kaiken kaupunkiin liittyvän tutkimuksen, ja toisaalta kapeammin niin, että se sisälsi oppiaineittain tutkimuksen, jonka etuliitteenä oli sana ”kaupunki”. Näin tarkasteltuna kaupunkitutkimusta julkaisevien suomalaisten tahojen määrä muodostui suureksi. Julkaisumäärän mukaan kaupunkitutkimuksen nk. toiminnallisista aihepiireistä mittavin oli kaupunkikulttuuri ja kaupunkisosiologia ja sen jälkeen, laskevassa järjestyksessä, kaupunkipolitiikka ja talous, kaupunkisuunnittelu ja arkkitehtuuri, kaupunkihistoria, kaupungin sosiaalinen ja fyysinen rakenne, kaupunkiluonto ja ekologia sekä kaupunkiarkeologia. (Jauhiainen & Harvio 2008.)

Eri instituutioiden tarjoama kaupunkitutkimuksen opetus on usein luonteeltaan monialaista, vaikka onkin lähes pakosti kapeampaa kuin koko kaupunkitutkimuksen kenttä. Kaupunkitutkimuksen kautta on myös hankala jäsentää ammattiin tähtäävää yhdyskuntasuunnittelun koulutusta kokonaisuutena, mutta kaupunkitutkimus tarjoaa siihen tärkeitä elementtejä. Esimerkiksi Jauhiaisen ja Harvion toiminnallisten aihepiirien luettelosta voi tunnistaa monia kaavoituksen taustaselvitysten aihealueita. Hyvä esimerkki kehittämismahdollisuuksista on maapolitiikan tarkastelu. JULMA-hankkeen loppuraportissa vuodelta 2016 katsottiin, että maankäytön suunnitteluun ja laajemmin maapolitiikkaan liittyvät tutkimus- ja koulutuslinjat ovat eriytyneet (Mäntysalo & Mattila 2016, 73). Kirjoittajat kaipasivat näitä yhdistävää näkökulmaa myös koulutukseen.

Selvityksessä haastattelujen toisena virikemateriaalina käytetyn Aalto-yliopiston ja Helsingin yliopiston yhteisen ”Kaupunkiakatemian” (15-25 op) ohella kaupunkitutkimusta voi opiskella jatkuvasti sivuaineena Turun yliopiston ja Åbo Akademin yhteisessä kaupunkitutkimuksen opintokokonaisuudessa (25-35 op)¹. Lisäksi kaupunkitutkimukseen voi erikoistua Helsingin yliopiston sosiaalitieteiden englanninkielisessä maisteriohjelmassa².

¹ <http://kaupunkitutkimus.utu.fi/opetus/>

² http://www.helsinki.fi/remis/structure/urban_studies.html

Yhteistyövalmiudet ovat edelleen omassa lohkossaan. Niihin voisi kuulua jo edellä mainittuja esiintymis- ja neuvottelutaitoja, monialaisen ryhmätyön toteuttamista harjoitustöissä sekä kritiikkiin valmentautumista. Siitä erillään on vielä varsinainen vuorovaikutusosaaminen, joka koskee kiinteämmin varsinaisen projekti- ja virkamiesorganisaation ulkopuolisia tahoja, kuten kansalaisia ja sidosryhmiä. Tähän yhteyteen kuuluvat myös erilaiset omaehtoiset suunnittelun ja kaupunkiympäristön projektit. Tässä selvityksessä ei paneuduttu näihin näkökohtiin, mutta niitä sivuttiin kyllä muutamassa haastattelussa.

Työssä oppimiselle on varattu oma lohkonsa. Se voitaisiin ehkä jaotella vielä opintojen aikaiseen työkokemukseen (edellä mainittuun harjoitteluun) ja toisaalta valmiuksiin, jotka edistävät myöhempää omaksumista.

Mihin suuntaan osaamistarpeet ovat kehittyneet?

Selvityksen tuloksia voi verrata Sari Puustisen tutkimukseen vuodelta 2006. Sen lähdemateriaalina olevat haastattelut ovat kuitenkin jo vuodelta 2002. Tutkimuksen lähtökohtana oli tarkastella professionaaliala asiantuntemusta suomalaisten kaavoittajien itseymmärryksen kautta. Erityisesti tutkimus kiinnitti huomiota nk. ”kommunikatiiviseen käänteeseen” eli lisääntyneisiin osallistuvan suunnittelun vaateisiin. Puustinen analysoi sitä, miten suomalaisten kaavoittajien ammattikunta ymmärsi oman roolinsa ja sen valtuutuksen, miten se reagoi muutospaineluihin ja mitä näin voitiin sanoa ammattikunnan muutostilanteesta (2006, 9–10, 16, 23, 32). Käsillä olevassa selvityksessä haastattelut ovat enemmän asiantuntijan roolissa, jolloin heidän näkemyksiään ei vastaavalla tavalla problematisoida. Materiaalia on kuitenkin toisaalta tulkittava, ja tällöin tulee kiinnostavaksi verrata sitä Puustisen tutkimukseen.

Puustisen analyysi (2006, 163–175) toi esiin monia mahdollisia suomalaisen suunnittelijakunnan rooleja, kuten virkamiesvallan edustaja, intressien yhteensovittaja, yleisen edun edustaja, normien tulkitsija sekä ”sankariarkkitehti” ja kaupunkirakennustaiteen edustaja. Tässäkin selvityksessä tuli esiin samoja puolia, mutta haastatellut pyrkivät samalla suhteuttamaan niitä keskenään. Näin esimerkiksi suunnittelun korostus ilmeni pikemminkin osaamisena kuin hallitsevana roolina (tosin yksi haastateltu arveli, että sankariarkkitehdin haaveista olisi etua suunnittelutaidon omaksumisessa).

Osaamisen korostamisen yhdeksi mahdolliseksi syyksi mainittiin jo edellä selvitysten viimeaikainen korostuminen. Hieman toisenlaisen, suunnittelijan roolin muutokseen perustuvan tulkintamahdollisuuden tarjoaa Puustisen et al. (2016) tuore artikkeli ”The ’Deliberative Bureaucrat’”. Siinä käsitellään mm. uusliberalistisen ja kommunikatiivisen suunnittelun välistä jännitettä ottamalla kolmanneksi vaihtoehdoksi suomalaisen yhdyskuntasuunnittelijan valtuutuksen tukeutumisen oikeudelliseen kulttuuriin (legal culture). Artikkelin perusteella suunnittelijoiden osin varauksellinen asenne osallistumiseen ei johtuisi pelkästään vastustuksesta vaan myös siitä, että osallistuminen voi osaltaan vahvistaa uusliberalistisia tendenssejä heikentämällä suunnittelijaprofession perinteistä valtuutusta. Artikkelissa todetaankin, että suunnittelijoiden rooli on jo muuttunut kohti julkisyksityisen yhteistyön (public – private partnership) markkinaehtoisuuden ja tehokkuuden vaatimuksia.

Puustisen vuoden 2006 tutkimuksessa vastaajat pitivät keskeisenä ongelmana sitä, ettei aiempi opetus vastannut työn nykyisiä vaatimuksia. Opetusta pidettiin myös liian teoreettisena. Toisaalta koulutuksella nähtiin olevan vain pieni osuus varsinaisen ammattitaidon synnyssä. (Puustinen 2006, 202–203, 233.) Tämän selvityksen näkemyksissä korostui enemmän, että pelkkä teoria ei riitä, vaan on tärkeää varmistaa myös käytännön osaaminen. Toisaalta haastatellut katsoivat nytkin, että käytäntö opitaan vasta työn kautta.

Muutamat Puustisen haastateltujen näkemykset kaavoitustyön muutoksista ovat samansuuntaisia kuin tässä selvityksessä. Tällaisia olivat mm. työn luonteen muuttuminen yksinäisestä työstä enemmän ryhmätyöksi, ranta-alueille ja entisille teollisuus ym. alueille kohdistuvat waterfront- ja brownfield-suunnittelun lisääntyminen, kaupunkikulttuurin korostuminen ja tietokoneiden lisääntynyt käyttö (2006, 254–258). Voi otaksua, että nämä ilmiöt ovat vakiintuneet ja arkipäiväistyneet. Nykyistä voimistunutta kaupungistumista ei vielä tuolloin ollut näkyvissä.

Muutama vuosi myöhemmin Puustinen kysyi (Staffan Lodeniuksen viitaten), onko keskustelun painopiste muuttumassa; uusia asioita olivat mm. vaikutustenarviointien kehittäminen, kaavoituksen digitalisoituminen ja siirtyminen kohti markkinaehtoisempaa lähestymistapaa (2008, 36). Tämän tutkimuksen perusteella näitä voi edelleen pitää tärkeinä näkökohtina. Samassa artikkelissa Puustinen ennakoi neuvottelevan tutkimuksen esiin nousemista (2008, 37–42). Koulutustarveselvityksessä haastatellut puhuivat varsin vähän konflikteista muutoin kuin paikallisina asema-kaavakysymyksinä, mutta toisaalta haastattelun teemat eivät myöskään paneutuneet tähän asiaan.

Kiinnostava näkökohta Puustisen tutkimuksessa on ammattitaidon kolmiyhteys eli jaottelu ammattitaidon kannalta merkittävimmistä taidoista. Näitä olivat *vuorovaikutustaidot*, *kaavoittajan omaan professionaaliseen näkemykseen liittyvät taidot* sekä *organisaatiotaidot* (2006, 234). Nämä tulevat varsin lähelle tässä selvityksessä tehtyä jaottelua. Vuorovaikutustaidot ja organisaatiotaidot voidaan liittää tämän selvityksen jaottelussa sekä monialaiseen osaamiseen, yhteistyövalmiuksiin että vuorovaikutustaitoihin. Ajatus organisaatiotaidoista tuli esiin enemmänkin keskusteltaessa vuorovaikutuksesta kuin prosessien johtamisen merkityksessä.

Millaista ammatillista identiteettiä tuleva koulutus edistää?

Mikä on professio, onko se koulutus vai se missä olet töissä vai onko sitä enää ollenkaan?

Haastatellut eivät kovin paljon pohtineet sitä, millainen ammattinimike tulevaisuuden yhdyskuntasuunnittelijoilla on. Lähinnä he kommentoivat nykyisten koulutustaustojen antamia valmiuksia. Jonkinlaisena tuntumana kuitenkin oli, että ymmärrettiin roolien monipuolistumisen ja opintojen yhdistelyn kyseenalaistavan tutkintojen nykyisiä sisältöjä. Koulutus tutkintonimikkeineen tarjoaa työlle pohjan. Työ muovaa identiteettiä edelleen. Kolmantena asiana ovat muodolliset pätevyysvaatimukset, jotka voivat perustua sekä tutkintonimikkeeseen että ammatillisiin referensseihin.

Kuvion 2 jaottelu on riippumaton ammattinimikkeistä, eikä tässä selvityksessä ole lähdetty pohtimaan professioiden tulevaa kehitystä. Haastattelumateriaalista voi kuitenkin päätellä, että nykyinen melko jäykkä jako ammattikuntiin ei ole tyydyttävä. Pyrkimykset yhdistellä eri aihepiirien oppimissisältöjä poikkialaisesti koettiin periaatteessa mielekkäiksi ja tarpeellisiksi. Pohdintoja herätti kuitenkin se, mitä kaikkia osia tasapainoisten opintojen tulisi sisältää ja millaisilla painoarvoilla. Tässä on selvästi vielä kehittämisen tarvetta. Myös opetuskielen valintaa sekä kansallisen ja kansainvälisen sisällön suhdetta olisi tarkasteltava kriittisesti.

Monialainen ymmärrys, eri aloja yhdistävät opinnot ja vapaus valita aineyhdistelmiä väljentäisivät ammattikuntien rajoja. Yksilön ja työtehtäviä tarjoavien organisaatioiden näkökulmasta monipuolistumisessa tuskin on mitään ongelmallista. Jo nyt mahdolliset työnkuvat ovat moninaistuneet verrattuna muutaman vuosikymmenen takaiseen. Kun vielä ottaa huomioon työssä oppimisen tärkeyden, yhdyskuntasuunnittelun alalla on tilaa uudentilaisille yksilöllisille opintokokonaisuuksille. Toinen asia on, miten kredentialistinen järjestelmä mukautuu tähän kehitykseen. Kuitenkin jo nykyisten koulutusyhdistelmien voi katsoa rikkovan perinteisiä ammattikuntarajoja, vaikka yhdistelmät onkin toteutettu nykyisten tutkintonimikkeiden puitteissa.

Lähteet

- Jauhiainen, Jussi S. & Harvio, Susanna (2008). Suomalainen kaupunkitutkimus 2000-luvulla. *Yhdyskuntasuunnittelu* vol. 46:4, 6–19.
- Koivu, V.-P.; Korkala, P.; Laitio, M.; Manninen, R.; Paajanen, P.; Palomäki, J.; Rossi, L. & Vänskä, V. (2013). *Yleiskaavoituksen uusia tuulia*. Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Mattila, Hanna & Hytönen, Jonne (2016). Lost in Translation? *Yhdyskuntasuunnittelu* vol. 54:2, 113–115. Saatavissa: <http://www.yss.fi/journal/lost-in-translation/>
- Mäntysalo, Raine & Mattila, Hanna (2016). Elinkeinoelämän kilpailunäkökulman huomioiminen kunnan maankäyttöpolitiikassa. Teoksessa S. Puustinen, R. Mäntysalo, & I. Karppi (Toim.), *Strateginen eheyttäminen kaupunkiseuduilla – Näkökulmia kestävän maankäytön ja julkisen talouden kysymyksiin* (62–73).
- Normo, Pekka. ”Mikä muuttuu alueidenkäytössä?” esitetty tilaisuudessa Seminaari hallituksen kaavoituspolitiikasta, Yhdyskuntasuunnittelun seura, 6. lokakuuta 2016.
- Puustinen, Sari; Mäntysalo, Raine; Hytönen, Jonne & Jarenko, Karoliina (2016). The ”deliberative bureaucrat”: deliberative democracy and institutional trust in the jurisdiction of the Finnish planner *Planning Theory & Practice*. Saatavissa: <http://dx.doi.org/10.1080/14649357.2016.1245437>
- Puustinen, Sari; Mäntysalo, Raine & Karppi, Ilari (toim.) (2016). Strateginen eheyttäminen kaupunkiseuduilla – *Näkökulmia kestävän maankäytön ja julkisen talouden kysymyksiin*. Saatavissa: <http://vnk.fi/julkaisu?pubid=8701>
- Puustinen, Sari; Hirvonen, Jukka; Niemi, Petteri & Mäntysalo, Raine (2013). *Selvitys alueidenkäytön suunnittelun ja ohjauksen voimavaroista*. Ympäristöministeriö. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/41372>
- Puustinen, Sari (2006). *Suomalainen kaavoittajaprofessio ja suunnittelun kommunikatiivinen käänne: vuorovaikutukseen liittyvät ongelmat ja mahdollisuudet suurten kaupunkien kaavoittajien näkökulmasta*. Espoo: Teknillinen korkeakoulu, Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus. Saatavissa: <https://aaltodoc.aalto.fi/443/handle/123456789/11897>
- Puustinen, Sari (2008). Konfliktien hallinta ja kaavoittajien uusi valtuutus. *Yhdyskuntasuunnittelu* vol. 46:3, 35–55.
- Uudistava Suomi: tutkimus- ja innovaatiopolitiikan suunta 2015 – 2020* (2014). Tutkimus- ja innovaationeuvosto. Saatavissa: http://www.minedu.fi/opencms/opencms/handle404?exporturi=/export/sites/default/OPM/Tiede/tutkimus-_ja_innovaationeuvosto/julkaisut/

Liite 1. Selvityksen tekotapa

Tutkimusta varten piti valita sopiva joukko haastateltavia. Valinta tehtiin sekä organisaatio- että koulutuspohjalta. Itsestään selvästi mukana olivat rahoitukseen osallistuneet seitsemän kaupunkia. Jo hanketta valmistellessa oli pyritty siihen, että ne sijaitsisivat riittävän monipuolisesti maan eri puolilla. Lisäksi mukaan valittiin kolme pienempää kuntaa, joiden asema suhteessa keskuskaupunkiin hieman vaihteli. Edelleen mukaan saatiin kuntayhtymä- ja maakuntatason edustajat. Loput kolme tahoja olivat konsulttitoimistoja, jolloin erilaisia organisaatioita oli yhteensä 15. Alkuvaiheessa päädyttiin siihen, että rahoitukseen osallistuneista seitsemästä kaupungista valitaan jokaisesta kaksi haastateltavaa. Käytännössä kaupungit saivat itse ehdottaa sopiviksi katsomiaan henkilöitä; muutamassa tapauksessa keskusteltiin asiasta, jotta mukaan saataisiin riittävän laaja edustus eri taustan omaavia henkilöitä. Pääperiaate oli, että haastattelut olisivat yksilöllisiä. Muutamassa tapauksessa organisaatio ehdotti useamman osallistumista, joten kahdessa haastattelussa oli mukana useampi henkilö. Yhteenveto osallistujatahoista on taulukossa 2.

Taulukko 2. Haastatteluihin osallistuneet tahot.

Ryhmä	Organisaatio	Haastatteluja	Haastateltuja yht.
Maakunta- ja kuntayhtymätaso	Etelä-Savon maakuntaliitto	1	2
	Tampereen kuntayhtymä	1	1
Suuret ja keskisuuret kaupungit (väestöltään suurimmasta alkaen)	Helsinki	2	2
	Espoo	2	2
	Tampere	2	2
	Oulu	2	2
	Turku	2	2
	Jyväskylä	2	2
	Joensuu	2	2
	(Yht. 15 kpl)	22	25
Pienemmät kunnat	Nurmijärvi	1	3
	Lempäälä	1	1
	Inkoo	1	1
Konsulttitoimistot	FCG (Helsinki)	1	1
	Ramboll (Espoo)	1	1
	WSP (Helsinki)	1	1
	(Yht. 15 kpl)	22	25

Näin mukaan saatiin viisi ns. kuutoskaupunkia ja kaksi muuta keskisuurta kaupunkia. Kolmesta pienemmästä kunnasta Nurmijärvi on tärkeä työssäkäynnin lähtöalue ja Inkoo pienehkö enemmistöltään ruotsinkielinen kunta rannikolla, kumpikin Helsingin kehysalueella. Lempäälä puolestaan on Tampereen kehyskunta. Aineistossa Tampereen seutua tarkasteltiin siten kolmella tasolla: kaupunkiseudun kuntayhtymän, keskuskaupungin sekä tiiviisti taajamarakenteessa olevan naapurikunnan näkökulmasta.

Haastateltujen koulutustaustat jakautuivat seuraavasti: arkkitehteja 14, diplomi-insinöörejä 6, joista yhdellä yhdistelmätutkinto yhdyskuntasuunnittelun alalta, yksi Master of Engineering (insinööri YAMK), yksi maisema-arkkitehti,

yksi valtiotieteen maisteri, yksi filosofian maisteri suunnittelumaantieteestä ja yksi, joka oli sekä tekniikan tohtori yhdyskuntasuunnittelusta että yhteiskuntatieteiden lisensiaatti. Näin mukaan saatiin kohtalaisen kattavasti eri alojen edustajia.

Tutkimus perustui nk. puolistrukturoituihin eli teemahaastatteluihin, joissa ei käytetä tarkasti muotoiltuja kysymyksiä vaan käydään vapaammin läpi edeltä määriteltyjä aihepiirejä. Tämä muoto on sopiva, kun tutkitaan laadullisin menetelmin melko avoimia aihepiirejä eikä etukäteen tiedetä tarkasti, mitkä asiat osoittautuvat merkitseviksi. Näin haastateltava pystyy itse ottamaan esiin tärkeiksi kokemiaan seikkoja.

Haastattelut tehtiin sovituissa tapaamisissa kasvotusten ja nauhoitettiin. Lähes kaikkiin haastatteluihin oli varattu aikaa 1,5 tuntia, joka riitti hyvin. Käytännössä haastattelujen pituudet vaihtelivat hieman alle tunnista puoleentoista. Haastatteluissa käytettiin apuna teemalistaa, joka sisälsi seuraavat aihealueet:

- oman kunnan suunnittelun tai yleisemmin kuntien tarpeet osaamiselle (riippuen siitä, oliko haastateltava kunnasta, aluetasolta vai konsulttitoimistosta)
- yleiset seikat ja kehityskulut, jotka vaikuttavat eniten osaamistarpeisiin
- nykyisen koulutusohjelman suhteessa tulevaisuuden tarpeisiin
- konsulttien käyttö suunnittelussa
- strateginen suunnittelu, omassa kunnassa tai yleisemmin
- kuntarakenteen ja alueidenkäytön muutoksen vaikutus
- näkemykset nykyisistä koulutuksen kehittämispyrkimyksistä

Yksi kiinnostavimmista teemoista koski yleisiä kehityskulkuja, jotka voisivat vaikuttaa osaamistarpeisiin suoraan tai välillisesti. Nämä kehityskulut voisivat koskea maankäytön ratkaisuja ja suunnittelutehtäviä, lainsäädäntöä, osallistumista, uutta teknologiaa ja sosiaalisen median käyttöä tai muita ajankohtaisia aiheita. Tämä teema-alue tuotti jonkin verran vastauksia esimerkiksi teknologian ja osallistumisen vaikutuksista, mutta näitä seikkoja tuli ilmi muiltakin teema-alueilta.

Konsulttien käytöstä saatiin näkemyksiä myös konsulttitoimistoista, toisin sanoen sekä tilaaja- että tuottajapuolelta. Strategisesta suunnittelusta kysyttiin, koska tämä aihealue on selkeästi noussut esiin nykyisessä kaupunkipolitiikassa. Kuntarakenteen muutoksen osalta kuulosteltiin myös kuntaliitoksista, mutta päähuomio kohdistui alueidenkäytön uudistukseen.

Lopuksi kysyttiin näkemyksiä nykyisistä koulutuksen kehittämispyrkimyksistä. Tällöin käytettiin eräänlaisena virikemateriaalina kahta esimerkkiä. Ensimmäinen näistä oli Aalto-yliopiston Insinööritieteiden korkeakoulun uuden englanninkielisen maisteriohjelman yksisivuinen esite ”Master’s Programme in Spatial Planning and Transportation Engineering” (päivätty 11/2015).⁹ Toisena oli Kaupunkiakatemian (Urban Academy) opintokokonaisuus, joka käsitti Aalto-yliopiston ja Helsingin yliopiston yhteisen kandidaatin sivuaineen lukuvuodelle 2016–2017.¹⁰ Tästä käytettiin haastatteluissa verkkosivuilta tulostettua kurssien luetteloa ja sisältökuvausta. Kaupunkiakatemia on Helsingin yliopiston, Aalto-yliopiston ja Helsingin kaupungin yhteistyömuoto. Materiaalit on esitetty liitteessä 3.

Nämä materiaalit valittiin, koska ne olivat helposti saatavilla ja edustivat viimeaikaisia pyrkimystä ylittää aikaisempia

⁹ ”Programme flyer spatial_planning_and_transportation_engineering-002.pdf”, linkki sivulta http://www.aalto.fi/studies/education/programme/spatial_planning_and_transportation_engineering_master

¹⁰ <http://blogs.helsinki.fi/kaupunkiakatemia/opinnot/> (luettu 8.9.2016). Kaupunkiakatemia on Helsingin yliopiston, Aalto-yliopiston ja Helsingin kaupungin yhteistyömuoto.

tutkintorajoja poikkialaisesti. Tarkoitus ei ollut arvioida esimerkkeinä käytettyjä opintokokonaisuuksia sellaisenaan vaan saada haastatellut pohtimaan hieman enemmän koulutuksen kysymyksiä. Mainitut kaksi dokumenttia olivat pituudeltaan ja sisällöltäänkin epäsuhtaisia. Jälkimmäinen oli tulostettuna monisivuinen, joten sitä pyydettiin katsomaan lähinnä otsikkotasolla. Kumpikin dokumentti edusti pyrkimystä yhdistää aiemmin erillisten alojen opintoja samaan kokonaisuuteen. Analyysissa kiinnitettiin siksi erityistä huomiota haastateltujen monialaisuudesta esittämiin huomioihin. Haastatellut esittivät usein myös yleisiä koulutusta koskevia ajatuksia.

Haastattelun jälkeen kukin äänitys litteroitiin tekstidokumentiksi, mikä oli eniten aikaa vaatinut yksittäinen työvaihe. Tämä jälkeen kukin teksti luettiin läpi ja poimittiin sieltä merkitykselliseksi katsottua aineistoa. Koska kyse oli asiantuntijahaastatteluista, huomio kohdistui haastateltujen esille ottamiin asioihin ja huomioihin sekä heidän ilmaiseksiänsä käsityksiin ja niiden mahdollisiin perusteluihin. Poiminat järjestettiin alustavasti luokkiin. Luokittelu noudatti osaksi edellä mainittua teemalistaa ja sisälsi esimerkiksi luokat ”kuntakohtaiset haasteet” ja ”konsulttien käyttö”. Kuitenkin jo tässä vaiheessa muodostettiin myös esimerkiksi luokat ”toivottua osaamista”, joka liittyi selvityksen ydintavoitteeseen, sekä ”työssä oppiminen” ja ”selvitykset”, koska nämä kysymykset alkoivat tulla selvästi esiin materiaalista. Luokkiin muodostui myös alakohtia. Luokkajakoa myös täsmennettiin prosessin kuluessa. Tekstimuotoinen analyysi kirjoitettiin tämän materiaalin pohjalta.

Koulutustarpeita käsiteltiin haastatteluissa kolmella tavalla. Ensinnäkin kun haastateltavat tiesivät selvityksen kohdistuvan tähän kysymykseen, tarpeet tulivat puheeksi käsiteltäessä yhdyskuntasuunnittelun nykyisiä ja tulevia haasteita. Toiseksi ne tulivat esiin työssä oppimisen kautta. Työssä oppimisen aihepiiriin tultiin usein spontaanisti. Tiedustelin myös haastateltavilta, mitä osia työssä tarvittavista taidoista mahdollisesti voitaisiin siirtää opetukseen. Kolmanneksi haastatellut saivat lopuksi virikemielessä nähtäväkseen edellä mainitut kaksi opetuskokonaisuutta, joista sitten keskusteltiin.

Liite 2. Luettelo haastatteluun osallistuneista henkilöistä

Luettelo tutkimukseen osallistuneista organisaatioista ja haastatelluista henkilöistä. Espoon, Helsingin, Joensuun, Jyväskylän, Oulun, Tampereen ja Turun henkilöt haastateltiin yksilöllisesti. Muiden organisaatioiden osalta haastatteluja oli vain yksi (Nurmijärven haastattelussa oli kolme ja Etelä-Savon maakuntaliiton haastattelussa kaksi henkilöä samanaikaisesti).

Organisaatio	Nimi	Asema
Espoo	Essi Leino	Suunnittelupäällikkö
	Ossi Keränen	Asemakaavapäällikkö
Helsinki	Rikhard Manninen	Yleiskaavapäällikkö
	Reetta Putkonen	Liikennesuunnittelupäällikkö
Inkoo	Minna Penttinen	Kaavoituspäällikkö
Joensuu	Juha-Pekka Vartiainen	Kaavoituspäällikkö
	Kalle Sívén	Maankäyttöinsinööri
Jyväskylä	Leila Strömberg	Kaupunginarkkitehti
	Mervi Vallinkoski	Maisema-arkkitehti
Lempäälä	Ilari Rasimus	Kaavoituspäällikkö
Nurmijärvi	Anne Kangasniemi-Kuikka	Asemakaavapäällikkö
	Aarno Kononen	Kehitysjohtaja
	Anniina Lehtonen	Yleiskaavasuunnittelija
	Antti Määttä	Kaavoitusarkkitehti
Oulu	Paula Paajanen	Yleiskaavapäällikkö
	Pia Hastio	Yleiskaavapäällikkö
Tampere	Elina Karppinen	Asemakaavapäällikkö
	Timo Hintsanen	Kaupunkisuunnittelujohtaja
Turku	Christina Hovi	Toimialajohtaja
	Janne Nulpponen	Kaavoituspäällikkö
Etelä-Savon maakuntaliitto	Jarmo Vauhkonen	Aluesuunnittelujohtaja
	Kimmo Kurunmäki	Seutusuunnittelupäällikkö
Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymä	Anssi Savisalo	Johtava konsultti, alueidenkäytön konsultointi
FCG, Helsinki	Pasi Rajala	Johtaja, kaupunki- ja aluesuunnittelu
Ramboll, Espoo	Teemu Jama	Yksikön johtaja, kaupunkiarkkitehtuuri
WSP, Espoo		

Liite 3: Haastatteluissa käytetyt esimerkkimateriaalit

Haastatelluille näytettiin haastattelujen lopussa kahden viimeaikaisen koulutusohjelman esittelymateriaalia, joista sitten keskusteltiin.

Master's Programme in Spatial *Planning* and Transportation Engineering

Built environment frames our everyday life. In the new Master's Programme in Spatial Planning and Transportation Engineering, we shape these frames.

Why a degree in spatial planning and transportation engineering?

Urban realities are becoming increasingly dynamic, complex and fragmented while demands for their liveability, sustainability, competitiveness, and attractiveness increase. This requires new skills in systemic understanding, problem-solving, and integrative planning and policy-making beyond sectorial boundaries.

This programme focuses on important future challenges of sustainable built environment, tackling topical global megatrends, such as urbanization and need for greener cities. The uniqueness of the program is its focus on a wide range of approaches from people's daily life and mobility to large scale strategic and systemic thinking necessary for shaping the built environment.

Master's thesis (30 cr)

Elective studies (30 cr)

Major studies (20 cr)

Students select 20 cr of courses (5 cr each)

- Participatory Planning
- Smart & Liveable City Studio (10 cr)
- Traffic Flow Theory
- Traffic Management
- Transport Modelling
- Urban and Regional Development
- Urban Experience
- Special course (changing themes)

Major studies, common (40 cr)

Obligatory courses

- Land Use Planning Systems
- Planning Theory
- Planning Studio (10 cr)
- Seminar
- Systems Thinking for Sustainable Living Environment
- Transport Policy and Economics
- Transport Systems Planning

KAUPUNKIAKATEMIA

Urban Academy

Opinnot

KAUPUNKIAKATEMIA

– Aalto-yliopiston ja Helsingin yliopiston yhteinen kandivaiheen sivuainekokonaisuus

Haku vuoden 2016-2017 opintoihin on päättynyt.

KAUPUNKIAKATEMIAN SIVUAINEOPINNOT 2016-2017

56180 Johdatus Kaupunkiakatemiaan (HY) 2 op

Paikka: HY, Kumpulan kampus

Ajottus: I periodi

Sisältö: Sivuvaiheen pakollinen orientoiva osuus. Luentokurssi toimii orientoivana ja johdantokurssina sivuainekokonaisuuden opetukseen sekä laajemmin kaupunkitutkimuksen ajankohtaisiin teemoihin. Kurssi koostuu Helsingin yliopiston ja Aalto-yliopiston yhteisen Kaupunkiakatemian sivuainekokonaisuuden opetuksesta vastaavien professorien ja tutkijoiden luentoista sekä aiheisiin liittyvistä ryhmätyöskentelyistä. Kurssilla tarkastellaan kaupunkitutkimusta ja -suunnittelua monitieteisenä kokonaisuutena sekä luodaan yhteyksiä opiskelijoiden ja oppiaineiden välille. Kurssin aiheita ovat muun muassa arkkitehtuuri, kaupunkiekologia, muotoilu sekä kaupunkimaantiede.

ARK-C5000 Yksityiset ja julkiset tilat (Aalto, arkkitehtuuri) 5 op

Paikka: Aalto-yliopisto, arkkitehtuurin laitos, Otaniemen kampus

Ajottus: Periodi I

Sisältö: Kurssi on harjoitustyöpainotteinen, ja siinä analysoidaan toteutettua aluetta ja sen muodostumista. Kurssin käytyään opiskelija osaa

- Sijoittaa yhdyskuntasuunnittelun osaksi suomalaista yhdyskuntarakentamisen järjestelmää.
- Tunnistaa suunnittelun vaikuttavat poliittiset, taloudelliset, kulttuuriset ja sosiaaliset tekijät.
- Tunnistaa yhdyskuntien keskeiset elementit (yksityiset, puollijukset ja julkiset tilat, niiden väliset yhteydet, yhdyskunnan eri toiminnot sekä rakentamisen ja viher- ja virkistysalueiden väliset suhteet).
- Tunnistaa yhdyskuntasuunnittelun keskeiset välineet (kuten strategisen ajattelun, vuorovaikutuksen ja kaavoituksen) ja osaa arvioida niiden mahdollisuuksia ja vaikuttavuutta.

7535095 Kaupunkiosologia (HY, sosiologia) 3–5 op

Paikka: HY, sosiologian laitos, keskustakampus

Ajottus: Periodi II

Sisältö: Kurssilla esitellään Helsingin seudun kehitystä 1900-luvun alusta lähtien rakentamisvaiheen kautta metropolisoitumisvaiheeseen tutkimusarittikellien ja muiden lähteiden pohjalta. Kaupunkiosologiasta näkökulmasta. Paino on siinä, mitä metropolisoitumisesta toistaiseksi tutkimusperustaisesti tiedämme. Kurssin käytyäsi

- Ymmärrät Helsingin seudun ajankohtaisia muutoksia 1990-luvun alun jälkeen kaupunkiosologian klassisten ja ajankohtaisien teorioiden näkökulmasta.
- pystyt jäsentämään Helsingin seudun metropolisoitumista historiallisesta näkökulmasta rakenteellisen prosessin, sen eri osia ja niiden välisiä dynaamisia suhteita.
- ymmärrät metropolipoliittikan ajankohtaisia kistoja ja keskusteluita niiden rakenteellisen taustan näkökulmasta, ja
- kykenet tästä näkökulmasta asettamaan ja rajaamaan tutkittavissa olevia, uusia tutkimuskysymyksiä ja –ongelmia.

519065 Kaupunkiekologian perusteet (HY, ympäristötieteet) 3 op

Paikka: HY, ympäristötieteet, Vikin kampus

Aika: Periodi II

Sisältö: Kaupunkiekologian peruskäsitteet ja taustalla vaikuttavat teoriat, kaupunkiliuonnon erityispiirteet ja siihen vaikuttavat tekijät ja prosessit, alan tutkimuskysymykset ja viimeaikainen tutkimus.

56181 Kaupunkiakatemian tutkimuskurssi (HY) 5 op

Paikka: HY, Kumpulan kampus

Aika: Periodi II

Sisältö: Kurssilla pilotoidaan ja kehitellään Kaupunkiakatemian toimintamallia, jossa yliopistot ja kaupungit tekevät tiivistä yhteistyötä kaupunkiseudun ajankohtaisien ongelmien ratkaisemiseksi. Opiskelijat perehtyvät ryhmässä Metropolian uuteen kampusalueeseen, joka rakennetaan lähivuosiin Myllypuroon. Samalla he saavat tilaisuuden harjoitella pienryhmissä tutkimuksen ja asiantuntemuksen soveltamista käytännön tapausmerkkeihin. Työtä tehdään monitieteisesti, tekemällä oppien sekä yhteiskehtelyyn (co-creation) menetelemään tukeutuen, eli ottamalla kaupunkilaiset mukaan tuottamaan tietoa sekä etsimään parhaita toimintatapoja viihtyisän ja toimivan kaupunkiympäristön luomiseksi. Ryhmätyöskentelyä tukevat interaktiiviset luennot ja harjoitukset, joiden aikana opiskelijoilla on mahdollisuus kuulla ja tentata kampusalueiden, Myllypuon ja pääkaupunkiseudun kehittämiseen paneutuneita asiantuntijoita, tutustua suunnitteludokumenteihin ja strategiapapereihin sekä kokoontua ideoimaan ja haastamaan toistensa ajatuksia.

MAA-C2002 Maankäytön suunnittelun perusteet (Aalto ENG, maankäyttötieteet) 5 op

Paikka: Aalto-yliopisto, maankäyttötieteiden laitos, Otaniemen kampus

Ajottus: Periodi III

Sisältö: Kurssi koostuu luento-opetuksesta ja harjoitustehtävistä. Käsiteltäviä aiheita:

- Alueidenkäytön suunnittelujärjestelmän käytön tunteminen maankäytön suunnittelussa.
- Maankäytön suunnittelun liittäminen osaksi laajempaa maankäyttöpoliittikan kontekstia.

ylöpidon kandidaattioiskelijoita.
Sivuaineen rajoitukset: Vapaassa tarjonnassa
Sivuaineen taso: Alneopinnot

SISÄLTÖKUVAUUS

Sivuaineen osamistavoitteet

Kaupunkiakatemian-sivuaineessa tarkastellaan ajankohtaisia kaupunkitutkimukseen, -kehittämiseen ja -suunnitteluun sekä kaupunkielämään liittyviä kysymyksiä. Kaupunkia lähestytään monitieteisenä kokonaisuutena yli oppiaineiden rajojen. Tavoitteena on kaupungistumisen aiheuttamiin monimukaisiin ongelmiin vastaamiseksi luoda siltoja kaupunkitutkimuksen, kaupunkisuunnittelun ja muotoilun välille sekä lisätä tulevien alan asiantuntijoiden keskinäistä ymmärrystä ja vuorovaikutusta.

Keskeiset yhteiset osaamistavoitteet ovat:

- Opiskelija saa monipuoliset tiedot kaupunkitutkimuksen ja -suunnittelun perusteista.
- Opiskelija oppii kohtaamaan erilaisia näkökulmia ja ymmärtää oman oppiaineensa suhteessa muihin aloihin ja kaupunkikontekstiin.
- Opiskelija kehittää kriittistä, uutta luovaa lähestymistapaa kaupunkien ongelmiin.
- Opiskelija saa käytännön valmiuksia soveltaa monitieteistä ja ihmiskesteistä näkökulmaa kaupunkitutkimuksessa ja suunnittelussa.

Suunnitella on myös maisterin tutkinnon Kaupunkiakatemian-sivuaine, jossa aiheen opintoja on mahdollista jatkaa, mikäli suunnitelma toteutuu.

Sivuaineen sisältö

Sivuaine muodostaa kaupunkitematiikkaa monipuolisesti käsittelevän kurssikokonaisuuden, joka toteutetaan Aalto-yliopiston ja Helsingin yliopiston yhteistyönä. Mukana olevia aloja ovat Hy:stä sosiologia, maantiede ja ympäristötieteet ja Aalosta arkkitehtuuri, muotoilu ja maankäyttötieteet. Opetuksessa tarkastellaan olemassa olevia kaupunkialueita ja pyritään hyödyntämään konkreettisia suunnittelukohtelia. Pääasiallisena kondealueena on Helsingin metropolialue, mutta opetuksessa käsitellään myös globaaleja kaupungistumisen kysymyksiä. Lähtökohtana on erityisesti ihminen ja eläminen kaupungissa.

Sivuaine on osa Aalto-yliopiston ja Helsingin yliopiston laajempaa yhteistyötä, joka kokoaa monitieteistä kaupunkieläin liittyvää opetusta ja tutkimusta yhteisen sateenvarjon alle. Aalto-yliopistossa Kaupunkiakatemian kytkeytyy tulevaan ihmislähtöisen elinympäristön Living+ -tutkimusohjelmaan.

Sivuaineen rakenne

Sivuaine koostuu pakollisesta johdantokurssista (2 op) ja vaihtoehtoisista kursseista (13–23 op), joita on olettava molemmista yliopistoista. Alla mainittujen yhdistysten lisäksi sivuaineen tarjontaan voidaan tilanteen mukaan liittää myös muita kursseja. Ongelmatapauksissa sivuaineesta puuttumaan jäävät opintopisteet on mahdollista korvata erikseen sovittavalla kirjittelillä tai muulla kurssilla (esim. MUO-C0103 Kirjallisuussuoritus tai ARK-E5003 Yhdyskunta- ja kaupunkisuunnittelun erikoistyö).

- Vuorovaikutteisen suunnittelun periaatteisiin ja muotoihin tutustuminen.
- Kestävän kehityksen tavoitteiden ymmärtäminen ja keinoin tutustuminen.
- Maankäytön suunnittelun taustatietojen ja epävarmuuden hallinnan periaatteiden ymmärtäminen ja tarvittavien tiedon muotojen ja niiden keskinäisyyksien hahmottaminen.
- Maankäytön suunnitteluun liittyvän käytännöllis-eettisen harkinnan ja poliittisen ulottuvuuden ymmärtäminen.
- Maankäytön suunnittelun tulevaisuusperspektiivien hahmottaminen.

56444 Paikatiedot ja kaupunkitutkimus (HY, maantiede) 3 op

Paikka: HY, kaupunkimaantieteen ja aluetutkimuksen osasto, Kumpulan kampus

Ajollus: IV periodi

Sisältö: Opiskelija perehtyy paikkatietoaineistojen (mm. väestörekisteri) käytön mahdollisuuksiin yhteiskuntatutkimuksessa – erityisesti kaupunkimaantieteen teema-alueilla. Mm. alueellisen eriytyneen, syrjäytymisen, muuttoliikkeen, kaupungin fyysisen rakenteen ja asuinaluevalintojen teemoja lähestytään paikkatietojen ja GIS -menetelmien tarjoamien mahdollisuuksien valossa. Kurssi koostuu aiheeseen johdatteluvista luennoista, joiden pohjalta tehdään erilaisia käytännön harjoituksia.

MUO-C0004 Katulla ja katujen kulttuuri (Aalto ARTS, muotoilu) 4 op

Paikka: Aalto-yliopisto, Muotoilun laitos, Arabian kampus

Ajollus: V periodi

Sisältö: Kurssilla tarkastellaan katutilaa, kaupunkielämää ja erilaisia kaupunkikulttuurin muotoja kriittisen ja osallistuvan muotoilun näkökulmasta. Tavoitteena on ymmärtää kaupunkitilaa ihmisten aktiivisen toiminnan näytämönä ja avata muotoilun roolia kaupunkikokemuksen muokkaajana esimerkiksi katumyönteisyyden, tuotteiden ja palvelujen suunnittelun avulla. Kurssi koostuu luennoista sekä kaupunkitilaa kohdistuvasta konseptifoson suunnitteluharjoituksesta tai projektista, joka toteutetaan monialaisena ryhmätyönä. Opiskelija oppii tarkastelemaan kaupunkitilaa ihmisten ja heidän kokemuksensa kautta. Opiskelija ymmärtää muotoilun ja tilasuunnittelun roolin kaupunkitilassa ja suhteessa muihin suunnittelun mittakaavoihin. Opiskelija osaa soveltaa kriittistä ja osallistuvaa muotoilua kaupunkikokemukseen ja kaupunkielämään liittyvässä ryhmätyöprojektissa. Opiskelija osaa koordinoita ryhmän työskentelyä ja ymmärtää oman työskentelynsä osana monialaista ryhmätyötä.

Sivuaineen perustiedot

Monialainen sivuaine, jonka tuottavat Aalto-yliopisto ja Helsingin yliopisto.

Sivuaineen nimi muilla kielillä: Urban Academy, Stadsakademi

Sivuaineen laajuus opintopisteinä: 15–25 op

Sivuaineen opetuskieli: Suomi

Kohderyhmä: Aalto-yliopiston rakennetun ympäristön, arkkitehtuurin, maisema arkkitehtuurin, sisustusarkkitehtuurin ja muotoilun pääaineiden kandidaattioiskelijat. Helsingin yliopiston sosiologian pääaineen, ympäristömuutoksen ja -politiikan ja ympäristöbiologian pääaineiden sekä maantieteen koulutusohjelman, ensisijaisesti alueitien pääaineen kandidaattioiskelijat. Opiskelijaksi voidaan paikkamäärän sallissa ottaa myös muita Aalto-yliopiston ja Helsingin

opiskelijalle.

Opintojen hyväksylukeminen tapahtuu opiskelijan omalla laitoksella.

3 VASTAUSTA ARTIKKELIN "OPINNOT"

Päiväysilmoitus: Hae Kaupunkiakatemiaan! | Kaupunkiakatemia – Urban Academy

2.5.2016 klo 6.58

Chau Nguyen

sanoi:

Hi,

I am a doctoral student in Aalto. As I understand, these courses are offered for bachelor students in Finnish. Is there any course suitable for doctoral study? My research is concerned about the participation.

Yours sincerely,

Chau Nguyen

27.5.2016 klo 7.51

Jussi Kulonpalo

sanoi:

Hi, sorry about much delayed reply.

At this moment there are unfortunately no doctoral level courses or similar at the Urban Academy. However, there will be an all new urban studies' Master's degree programme starting in the 2017 fall semester which probably will include courses you could incorporate into your doctoral studies.

KURSSIKOODI	Nimi	OPINTOPISTEET
YHTEISET OPINNOT		
	Johdatus Kaupunkiakatemiaan (HY)	2
VAIHTOEHTOISET KURSSIT		
13–23		
Opiskelija valitsee 3-6 kurssia (13-23 opintopistettä) nippuen siitä, miten laajan sivuaineen hän suorittaa. Kurssija on olettava molemmista yliopistoista.		
ARK-C5000	Yksityiset ja julkiset tilat (Aalto ARTS, arkkitehtuuri)	5
	Kaupunkisosiologia (HY, sosiologia)	3-5
519065	Kaupunkiekologian perusteet (HY, ympäristötieteet)	3
	Paikkatiedot ja kaupunkitutkimus (HY, maantiede)	3
MAA-C2002	Maankäytön suunnittelun perusteet (Aalto ENG, maankäyttötieteet)	5
MUO-C0004	Kaudia ja katujen kulttuuri (Aalto ARTS, muotoilu)	4

Sivuaineen ajoitus

Sivuaine kestää koko lukuvuoden. Kurssit sijoittuvat eri periodeihin seuraavasti (huomaa, että Aalto ja HY noudattavat erillistä periodijakoa): Johdatus Kaupunkiakatemiaan sekä Yksityiset ja julkiset tilat järjestetään periodissa I (Aalto ja HY), Kaupunkisosiologia sekä Kaupunkiekologian perusteet periodissa II (Aalto ja HY), ja Paikkatiedot ja kaupunkitutkimus sekä Maankäytön suunnittelun perusteet periodissa III (Aalto ja HY), Katutila ja katujen kulttuuri –kurssi järjestetään Aallon periodissa V (HY:n periodi IV ja jatkoajaksi).
Tarkemmat aikataulut on esitetty kurssikuvauksissa.

HAKU JA VALINNAT

Sivuaineen paikkamäärä

Sivuaineeseen valitaan enintään 40 opiskelijaa. Jokaiselle pääaineelle on varattu enintään 6 paikkaa siten, että Aalto-yliopiston arkkitehtuuriin ja maisema-arkkitehtuuriin pääaineet jakavat keskenään kuuden opiskelijapaikan kiintiön, samoin sisustusarkkitehtuuriin ja muotoiluun pääaineet jakavat keskenään kuuden opiskelijapaikan kiintiön. Myös Helsingin yliopiston ympäristömuutoksen ja -politiikan ja ympäristöekologian pääaineet jakavat keskenään kuuden opiskelijapaikan kiintiön. Muille Aalto-yliopiston ja Helsingin yliopiston hakijoille on varattu yhteensä neljä paikkaa.

Hakumenettely ja valintakriteerit

Opiskelijat hakevat sivuaineen opiskelijaksi [JOOPAS-järjestelmän](#) verkostohaun kautta. Hakemuksen liitetään yhden sivun mittainen motivaatokirje, jossa kuvataan omia kiinnostuksen kohteita kaupunkiteemaan liittyen.

Sivuaineen opiskelijavalinnat tehdään motivaatokirjeen ja aiempien opintojen perusteella. Valinnassa painotetaan monipuolista osallistujajakaumaa eri pääaineista kunkin pääaineen paikkamäärän mukaisesti. Jos pääainekohtainen kiintiö ei täyty, paikat voidaan jakaa Aalto-yliopiston ja Helsingin yliopiston muille hakijoille samoin perustein, kuin em. pääaineiden

Tutkimusraportteja on Turun kaupunkitutkimusohjelman julkaisusarja. Siinä julkaistaan täysimittaisia tutkimusraportteja kaupunkitutkimuksen ja -kehittämisen ajankohtaisista aiheista. Sarjaan kirjoittavat asiantuntijat eivät pääosin työskentele Turun kaupungin organisaatioissa. Esitetyt väitteet eivät välttämättä vastaa kaupungin virallista näkemystä.

Markku Norvasuo toimii dosenttina ja yliopistotutkijana Tampereen teknillisen yliopiston Arkkitehtuurin laboratoriossa. Hänen tutkimuksensa käsittelevät yhdyskuntasuunnittelua, kaupunkitilaa, asuinalueiden kehittämistä sekä teknologian ja arkkitehtuurin suhdetta.
